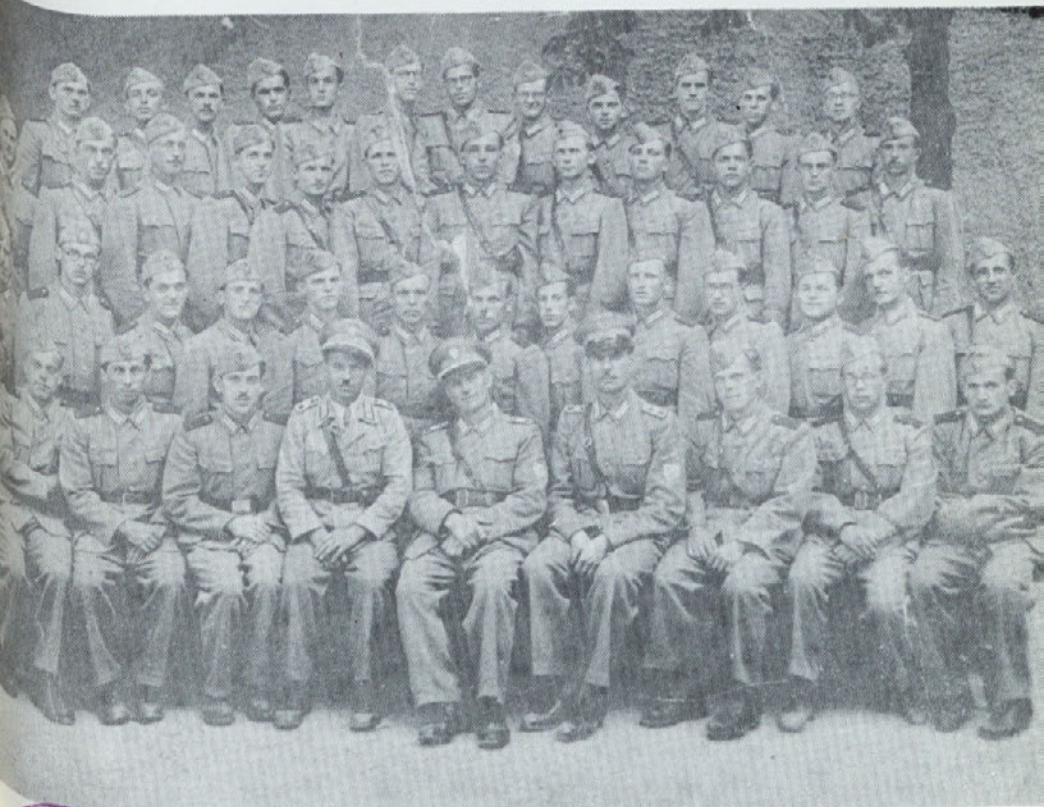

Tabor

BOG - NAROD - DOMOVINA

1988

EL FORTIN

5-6

TABOR je glasilo Združenih slovenskih protikomunistov. — TABOR je last in vestnik Tabora SPB. — Mnenje Tabora SPB predstavljajo članki, ki so podpisani od Glavnega odbora. — Izdaja ga konzorcij. Predsednik: inž. Anton Matičič. — Ure'uje in odgovarja uredniški odbor glasila: za lastništvo lic. Ivan Korošec, upravnik Božo Šušteršič.

TABOR iz the voice of the Confederation of the United Slovene Anticomunists.

TABOR es el órgano de la Confederación de los Anticomunistas Eslovenos Unidos. — Director: Ing. Antonio Matičič, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina.

Imprenta: Talleres Gráficos Vilko S.R.L., Estados Unidos 425, Buenos Aires, Argentina, T. E. 362-7215.

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 003.016.

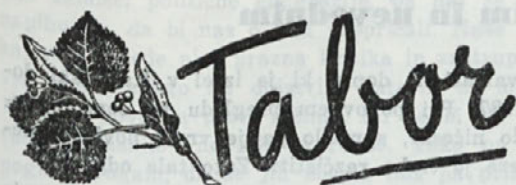
NAROČNINA: Argentina A 25.-; Južna Amerika 10 dolarjev; Evropa - Avstralija 12 dolarjev; ZDA in Kanada 12 dolarjev (zračno paketi). Letalska naročnina za vse države 15 dolarjev.

Naročila, reklamacije, nakazila, dopise in ostalo pošto pošiljajte na naslov: Inž. Anton Matičič Río Colorado 1806 — CP 1686 Hurlingham — Buenos Aires — Argentina. T. E. 665-6654.

NAŠA NASLOVNA SLIKA

Slovensko domobranstvo se je vedno in povsod borilo za svobodo slovenskega naroda. Borba je bila težka. Bilo je potrebno domobrance na njo pripraviti. Poleg drugih je za to skrbela Policijska šola Slovenskega domobranstva, katere udeležence vidimo na današnji sliki.

PORAVNAJTE NAROČNINO!

Svobodni sveta,
združite se!
Za Boga,
Narod, Domovino!

Mayo-Junio 1988

BUENOS AIRES

Maj-Junij 1988

DURANTE TODA LA GUERRA (1941-45) Y LA REVOLUCION, LOS COMUNISTAS BAJO EL MANDO DE TITO CONTINUARON ASESINANDO A TODOS AQUELLOS QUE SE OPONIAN A SUS METAS.

LA CULMINACION DE SUS ACTITUDES CRIMINALES REPRESENTA LA MASACRE DE ALREDEDOR DE 12.000 MIEMBROS DE "SLOVENSKO DOMOBRANSTVO", ENTREGADOS DE AUSTRIA POR LAS TROPAS BRITANICAS EN EL CURSO DE TRES SEMANAS DE LOS MESES DE MAYO Y JUNIO DE 1945.

A ESTOS HOMBRES NUNCA SE LES BRINDO LA MAS MINIMA OPORTUNIDAD PARA LA DEFENSA. SIN NINGUN PROCESO JUDICIAL FUERON CRUELMENTE GOLPEADOS, TORTURADOS POR ENCIMA DE CUALQUIER DESCRIPCION POSIBLE Y FINALMENTE PASADOS POR LAS ARMAS.

ESTO SIGNIFICA ASESINATO EN MASA —GENOCIDIO— Y NO ES POSIBLE ENCONTRAR OTRO TERMINO PARA SU DEFINICION. SI EXISTE ALGUNA EXPLICACION, EL ACTUAL GOBIERNO COMUNISTA DE YUGOSLAVIA —AUN DESPUES DE LA MUERTE DE TITO— SE LA DEBE AL MUNDO CIVILIZADO ENTERO

Mlajšim in nevednim

Sprva nisem mislil odgovarjati na dopis, ki je izšel v Kanadski domovini z dne 15. decembra 1987. Pri ponovnem pregledu pa sem ugotovil, da „Pojasnilo“ ni pojasnilo ničesar, sprožilo pa je vrsto novih zapletov in političnih zavijanj, katere je treba razčistiti. Zato tale odgovor.

Najprej je tu vprašanje pisatelja. Kdo je stvar napisal? Kot je meni znano, so slovenstvo, slovenski jezik in naša narodna preteklost uradnemu podpisniku prav malo mar, gotovo pa ne toliko, da bi s takimi stvarmi zapravil svoj zlati čas. Tudi brez slovenske skupnosti vsaj na videz prav lahko shaja. Še veliko manj ga boli krivica, ki se je nam in našemu narodu godila med revolucijo in posebno z množičnimi pokoli takoj po vojni. On se veliko bolj razume na tisto „uradno slovenstvo“, ki je na oblasti; ta pojem pa v režimskem besednjaku dobi vse drugačen pomen. Mislim, da ni treba več „pojasnjevati“ ali dokazovati, kako daleč je režim pripeljal slovenski narod in to pod parolo „svobode in boja za narodne pravice“. O vsem tem danes govori že vsa Slovenija in celo režimski časopisi pokajo od izsiljenih priznanj za zločine, katerih se ne da več skriti.

Prvi sumljiv vtis, ki ga je dopis napravil name, je pompozna važnost tiste večerje na ladji. Ta banket je prikazan tako, kot da je to eden najvažnejših dogodkov slovenskega življa v Torontu. To pa gotovo ni. Delo za slovensko skupnost pomeni neprimerno več; to pomeni pignirsko delavnost na kulturnem, socialnem, verskem in gospodarskem področju in sega tja v leto 1948, ko so prvi naši politični emigranti stopili na kanadska tla. Takrat smo začeli iz nič, gonilna sila vsega pa je bil spomin na naše pomorjene brate. S svojim delom smo v svetu postavili lik Slovence, kakršen v resnici je, in smo tako slovensko ime oprali madeža, katerega je na nas vrgla propaganda iz domovine in mnogi starejši naseljenci v novi domovini. Zelo malo je bilo narejeno brez povojnih idealistov najsibo pri gospodarskih ali kulturnih prizadevanjih. Zdaj pa, ko je partija doma diskreditirana in njeno protinarodno delo do kraja razkrinkano, obenem pa je v naši torontski skupnosti z dograditvijo Starostnega doma delo te zaničevane in zasramovane generacije v glavnem končano, so se enkrat samkrat za korak približali tudi tisti, katerih doslej ni bilo nikjer, morda s tihim namenom, da bi delili krono našega skupnega dela. Če je bil namen nekaj doprinesti za starostni dom res tako iskren in nepolitičen, zakaj je bilo treba najeti godbo iz Ljubljane in vabiti zastopnike Slovenske izseljenske matice in konzulata? Brez tega bi lahko opravili brez škode, tako pa je prav ta postala sporna točka, ki je marsikomu odprla oči. Po vseh „dobrotah“, s katerimi nosilci „novega reda“ naš narod obsipajo že vse od leta 1942 dalje, nam res nihče ne more zameriti nezaupanja v ta osamljeni primer „solelovanja“, ker nihče pri zdravi pameti ne verjame, da bi predstavniki režima iskreno podprli delo, ki je

bilo zamisel politične emigracije, pa naj se razni skrivni agenti še tako napihujejo, da bi nas o tem prepričali. Naše prepričanje ni politična krinka, naše besede niso prazna kritika in zastrupljanje studentev prijateljstva, vse ima podlago na dejstvih, katerih ni mogoče ovreči. Ko bi ta dejstva ne govorila proti režimu, ali ko bi jih bilo mogoče vsaj zanikati, bi tudi „Pojasnilo“ ne bilo potrebno. Tako pa je bilo treba ljudem obrniti pogled drugam, da se jih zbega, nas pa prikaže kot tiste, ki odklanjamo sodelovanje. Prepričan sem, da je položaj v domovini že toliko razčiščen, da vaše pisanje ne bo pridobilo novih vernikov, gotovo pa ne bo prineslo zaupanja v vas.

Težje razumljivo je „sočustvovanje z našo preteklostjo in priznavanje krivice, katero smo morali prestati med vojno in po vojni“. Torej le veste, kaj se je zgodilo. Priznavate, da je bila to krivica, pa kljub temu sodelujete z režimom, ki je to krivico storil. Če pa kdo od nas na to krivico pokaže kot na glavni vzrok za naše nezaupanje in odklanjanje režima, je pa takoj vse narobe. Pisec nam v „Pojasnilu“ očita, da je to kratenje dobre volje in iskrene vdanosti Domu Lipa, zasramovanje, natolcevanje in podobno... Tako se vaše „sočustvovanje“ res kaj hitro neha. Koliko je vaše „sočustvovanje“ v resnici vredno, se kaj lepo izraža tudi na sliki s škofjeloškega piknika. To je kraj, kjer so razmesarili na stotine vrnjenih domobrancev, na tisoče pa so jih tu pripravili za „delo“ v Kočevskem Rogu. Ne recite, da to ni res, ker sem bil takrat med njimi, zato vem, kaj pišem. Vas pa ni sram, da se na istem kraju zabavate in pijete v slavni družbi raznih „herojev“, ki so si svoje naslove in medalje pridobili s prelivanjem nedolžne krvi. Na isti fotografiji se prav razločno vidijo tudi obrazi nekaterih tistih, ki zdaj „sočutvujete“ z našo preteklostjo. To je „sočustvovanje“ po vaše, za nas pa je vse kaj drugega; zato imamo vso pravico, da vas odklanjamo in vam ne zaupamo.

Da pa ne boste „sočustvovali“ samo vi, mi dovolite, da vam izrazim tudi našo stran sočustvovanja. Sočustvujemo najprej z vami, ker ste nekateri res še zelo mladi kot begunci pred komunizmom odšli v svet, potem ste pa na to pot tako hitro pozabili in vsemu obrnili hrbet. Sočustvujemo tudi s tistimi, katerih starši so morali doma zaradi svojega prepričanja veliko trpeti in so si samo z begom čez hribe in skale rešili golo življenje, vi pa ste tako brez srca, da vam ta žrtev nič ne pomeni. Sočustvujemo pa tudi s tistimi starši, ki so v vsakdanjem pehanju za dolar spregledali tisti bistveni del družinske vzgoje, ki ohranja zvestobo narodnim izročilom, s tem pa so v veliki meri pripomogli, da je v nekaterih družinah že prvi rod odpovedal in se vdinjal tistim, ki so nas pognali po svetu, narod pa pahnili v mračno azijsko sužnost srednjega veka.

Tudi pisanje o „združenem delovanju in prijateljskih odnosih med nami“ je prazno. Nerad sem kritičen in negativen, toda poznanje položaja mi to narekuje. Vsa režimska politika do danes je tako polna laži in prevar, da je zelo na mestu biti skrajno previden tudi do tistih, ki se s temi ljudmi družijo. Še več: vsaj tisti, ki smo komunizem okusili v praksi, smo v vesti dolžni

repoučene in lahkoverne ljudi opozarjati na možnost novih razočaranj. Ne pozabimo na usodo krščanskih socialistov s Kocbekom na čelu. Koliko jih je takrat enostavno zmanjkalo, ni nikjer zapisano, več kot verjetno pa je, da bi že poleti 1942 odigral tudi Kocbek sam, če bi partiji za njene cilje ne bil potreben. V partiji odloča samo partijec, politkomisar, vsi drugi ne pomenijo nič. V znamenju zlagane OF (Osvobodilna fronta) so oklicali boj proti okupatorju, v resnici pa so se vezali s tujcem proti lastnemu narodu. Izkoristili so hrepenenje trpečega naroda po svobodi, pa so ga s svojo revolucijo pahili v hujše suženjstvo, kot sta ga pripravljala fašizem in nacizem skupaj. Tudi ne smemo prezreti dejstva, da je bil velik del okupatorjevega divjanja posledica komunističnega izdajstva ali pa nesmiselnega izzivanja partizanov, ki so okupatorja samo zdražili, potem pa bežali. Narod so pognali v boj za pravice delavca in kmeta, ko so mu zlezli za vrat, so pa najprej kmeta „osvobodili“ zemlje, delavce pa nagnali v tovarne, kjer so jih izkoriščali z obveznim „prostovoljnim“ delom, pa proti temu izkoriščanju več kot trideset let ni smel niti štrajkati in se ni imel kam pritožiti. Na ves glas so kričali o boju za narodne pravice, ko so se polastili oblasti pa ne samo da o slovenskem narodu nočejo nič več slišati, ampak zatirajo celo njegovo govorico in vero.

Vse to ni ščuvanje, tudi ne bobneča naučena propaganda, to so dejstva, katerih so danes v Sloveniji vsi časopisi polni. Samo nekaterim zaslepljenecem med nami, ki so tu ne iz prepričanja, ampak iz želje po večjem kosu kruha, se je pred nekako dvajsetimi leti v glavah nekaj strlo in so ostali na barikadah tistih dni, ko je še stari revolucionar Tito „neuvrščen“ lagal na desno in levo, obenem pa izkoriščal vzhod, še bolj pa slepi zahod. Te komoditete že zdavnaj ni več, zato bi bilo prav, da se tudi počasnim glavam posveti, da so se časi temeljito spremenili. Ko resnice, ki se zadnja leta odkriva v domovini, že ni mogoče zanikati, naj bi vsaj molčali, če razvoju že ne morejo pozitivno slediti. Ko bodo razlike med propagando in dejanskim stanjem tudi zanje vsaj toliko zravnane, da bo belo spet postalo — belo, in črno — črno, se bo v naše skupnosti spet vrnilo zaupanje in ne bo treba nikogar, ki bi nas na skupno delo opozarjal. To je bila slovenska navada že iz davnih dni, komunisti pa so med narod vtaknili zdražbo, da sosed ne pozna več sosedu.

Tako je naše stališče, ker komunizem poznamo iz prakse, ne iz propagandnih laži. Drugi, ki tega nauka ne poznajo iz prve roke, se še vedno učijo. Nekateri slovenski otroci pa resnice ne bodo nikoli spoznali, ker hodijo v slovensko sobotno šolo. Tam se učijo čudnih reči. Ko sem listal po knjigi za prvi razred, sem med drugim bral tudi tole:

stran 12: pod Titovo sliko je z velikimi črkami zapisano:

TITO! TITO! TITO! Mi imamo Tita.

stran 39: ...Partizani so premagali fašite. Svobodni smo...

(Ali jim niso prav partizani pomagali na poti domov, pa vse do danes še niti en Italijan ni odgovarjal za zločine nad našimi ljudmi? — Pripomba S. P.)

stran 40: Pionirji se pridno učimo, da bomo nekoč veliko znali in koristili domovini. Živelj partizani!

stran 132 nam prinaša odlomka: Pionirji, in Kako smo bežali...

.....

Na splošno vse preveč nepotrebne partizanščine. In to za prvi razred, da potem kot usedlina obleži prav na dnu otroških src. Ljudje se razočarani sprašujejo, če za naše otroke res ni bolj primernega branja. Vse to se dogaja v slovenski sobotni šoli. Kdo je odgovoren, da se ta strup vsiljuje našim otrokom? Kje so duhovniki? In naši učitelji? Zakaj se temu nihče ne upre in zahteva, da se vzgojni načrt postavi na trdna moralna načela? Vsi vemo, da revolucija pomeni umor, vemo tudi, kdo je prvi vrgel kamen. To je greh proti peti božji zapovedi: Ne ubijaj! Vsaj tisti, katerim je zaupana naša mladina, bi ne smeli mirno mimo tega. Tako pa vsi molče in neprizadeti stoje ob strani ter gledajo, kako neki skrivni „poslanec“ ponovno preizkuša politično emigracijo, kako nizko je že padla. Ali jim je vseeno, kaj se godi v šoli, ali to celo odobravajo iz strahu ali prepričanja? Sramota! Sram me je, ker poznam toliko ljudi, ki so pred komunizmom bežali iz prepričanja; katerim so komunisti pobili očeta, mater, sestre ali brate, zdaj pa so brez hrbtenice in ne upajo odpreti svojih ust! Ali res ne čutite, kako se prebujata Rog, Teharsko jezero in druga morišča po slovenski zemlji, iz njih pa nam kličejo naši pomorjeni bratje in sestre: „Sestra, brat! kako si se držal vsa ta leta? Te je bilo naše smrti strah? Si se morda naše krvi sramoval in na nas pozabljal?“

Kaj nam pri tem moralnem hiranju še manjka? Ne veliko. Velika pa bo odgovornost za tiste, ki pri tem razkroju igrajo tako žalostno vlogo.

Toliko za danes, drugič pa še kaj, saj gradiva ne manjka...

Stane Pleško

Florijan Slak

Kanadski major P. H. Barre in Slovenci

„Vsi si morate zapomniti, da zgodovina piše in spoštuje samo zmagovalce; spominja se premagancev, toda žrtve so pozabljene!“

Na zgornje besede sem se spomnil ob misli, da se homo v letošnjem maju in juniju spominjali 43. obletnice vetrinjske tragedije. Veliko se je pisalo o njej; pa tako malo razčistilo.

Dne 31. maja 1945 je odšel zadnji transport po Angležih izdanega Slovenskega domobranstva v Jugoslavijo, Titu v zakol — na oltar zmagovalcev darovanih belih ovac po svetopisemskih zgodbah. Zaključila se je ena doba, žrtve morajo v pozabljenje...

Na Vetrinjskem polju je po tem datumu ostalo nad 7.000 SLOVENSKIH BEGUNCOV CIVILISTOV, med njimi neznano število pobeglih domobrancev, sedaj civilistov. Vsa ta masa ljudi je čakala na naslednje

transporte belih sužnjev 20. stoletja, na v že pripravljene množične grobove v slovenskih gozdovih.

Poveljnik tega civilnega taborišča je bil kanadski major P. H. Barre in vodja slovenskih beguncev dr. Valentin Meršol. Kako so se razvijali usodni dogodki v teh dneh, se je veliko pisalo v emigraciji; seveda samo z vidika premagancev, ne pa žrtev, „ki so vedno pozabljene“.

Vsi vemo, da ne samo 7.000 slovenskih beguncev v Vetrinju, ampak desetstisoči drugih, tudi ne Slovencev, dolgujejo zahvalo gospodoma P. H. Barre-ju in dr. Meršolu za svoje življenje. Tukaj pa nastane vprašanje: Koliko izmed teh tisočev se tega zaveda??

Ni moj namen spuščati se v to neljubo zadevo. Česar se mislim tukaj spomniti, je izrecno samo slovenska begunska problematika. Ob odhodu g. Barre-a iz vetrinjskega taborišča so mu Slovenci zapeli v slovo. Major P. H. Barre je šel v pozabljenje...

Ob pripravljanju sporeda za 25. obletnico Vetrinja na Slovenski prištavi pri Clevelandu so člani Tabora ZDSPB v Clevelandu prišli na misel, da bi za to obletnico našli rešitelja vetrinjskih beguncev, kanadskega majorja Barre-ja, da bi se tako po 25 letih na spominski proslavi na Orlovem vrhu zopet srečala z dr. Meršolom.

Toda kako najti človeka po četrto stoletju? Kje ga naj iščemo? Po vsem propalem britanskem imperiju? Ali je sploh še živ? Kakšnih političnih ali ideoloških nazorov je sedaj? Vprašanja brez odgovora. Sklep je bil: Florijan Slak naj to uredi, ker je kanadski državljani... Naloga je bila podobna iskanju igle v kupu sena, brez resnega upanja.

V gimnaziji je moj sin Mirko učitelju zgodovine (v Kanadi na gimnazijah poučujejo učitelji, profesorji so na univerzah), ki je bil major v vojski, govoril o Vetrinjski tragediji, o kateri učitelj ni imel nobenega pojma. Povedal je o zaslužnem majorju P. H. Barre-ju in vprašal, na kakšen način bi ga bilo mogoče najti...

Učitelj mu pravi: „Pišite na Department of Veterans Affairs v Ottawa.“

Naslednje pismo sem pisal na ministrstvo za bojovniške zadeve.

November 16, 1969

Department of Veteran's Affairs

Parliament Building

Ottawa, Ontario

Dear sir:

I would be grateful if you could help me locate Major P. H. Barre, a Canadian, who served with the British 8th Army, stationed in Austria during 1945. Major Barre served under General McCreery, and was in charge of Vitkring, a Yugoslavian civilian refugee camp at Klagenfurt, Karnten, Austria.

With the help of Major Barre thousands of Yugoslav

lives were saved, but in spite of this an estimated 15,000 anti-communist soldiers and 800 civilians were betrayed to Tito's Communists and massacred with no due process of law what so ever! Many refugees, now Canadian citizens would like to show their appreciation to Major Barre for his gallant deeds in our 25th anniversary of this tragedy of our democratic society.

If Major Barre is locatable, will you please send me his address, for this will be a great tribute to a deserving man. Thanking you in advance for your trouble, I remain.

Yours truly,

Florian Slak

Box 207

Virgil, Ontario

Dobil sem sledeči odgovor:

Ottawa, Ont., November 21, 1969

Mr. Florian Slak,

Box 207,

Virgil, Ont.

Re: Major Paul Herbert BARRE

Dear Sir:

In reply to your letter of November 16 concerning the above named, please note that regulations will not permit the disclosure of this veteran's address.

We will however be pleased to forward to his last known place of residence any sealed letter you may care to send us for onward transmission. It should be addressed as follows.

Major Paul Herbert BARRE,

c/o War Service Records Division,

Department of Veterans Affairs,

Ottawa, Ont.

Yours truly,

F. B. Rading,

Assistant Chief,

War Service Records Division

Naslednje pismo z uradno glavo organizacije Tabor ZDSPB je bilo naslovljeno na:

December 2, 1969

Major Paul Herbert Barre

c/o War Service Records Division

Department of Veteran's Affairs

Dear Mr. Barre:

In June 1970, Tabor, an organization of American Slove-

Slovenian Anti-Communist War Veterans will hold a memorial gathering, commemorating 12 thousands of their comrades in arms, who, at the end of World War II were massacred by Tito's Communists. Those were members of Slovenian National Army (Home Guards), who were forced to flee Slovenia before oncoming Red Army and Communist partisans, massacred almost to the last man.

Twenty five years after their heroic death, the same forces of evil continue to endanger life and liberty of free people everywhere and it is therefore fit and justified to remember their sacrifice.

Mr. Barre, Slovenian people remember you with a great esteem for you have done a lot for them 25 years ago while in charge of the civilians in the camp at Viktring, Austria. Your name along with Dr. Mersol's are spoken with reverence among the Slovenians. Our organization therefore takes a great pleasure in extending to you, already at this early date, our invitation to be our honored guest on that occasion and to join us in paying homage to our brethren who have laid down their lives for freedom and democracy. It would indeed be a pleasure if you could come. You will meet again with Dr. Mersol and many others with whom you worked in Viktring. The ceremony will take place on June 13 and 14 in Cleveland, Ohio. Full details will follow.

Dear Mr. Barre, we hope that this letter will find you at good health and we will appreciate an early reply from you. You can write to me or to the secretary or the organization (Franc Grum, 42 Shorecliff Dr. Rochester, N. Y. 14612).

With expressions of our esteems, I remain.

Sincerely yours

Florjan Slak
President

Sledil je sledeći odgovor g. Barre-ja.

P. H. Barre
4150 West Hill Avenue,
Montreal 261, Que.
6th February 1970

Mr. Florjan Slak,
P. O. Box 207
Virgil, Ont.

Dear Mr. Slak:

This will acknowledge your very warm letter dated 2nd. Dec. '69 received here on the 16th., and if I have not answered it before this, please accept my apologies. It happened

that I was absent for some time and was unable to answer you as promptly as you deserved.

It may interest you to know that I still possess a letter written to me by Dr. Valentine Meršol, dated 18th June 1945, at Vetrinjš (Viktring), Austria, and also a rather nice photograph with him taken on the occasion of General Alexander's visit on 4th June 1945. I sincerely trust Dr. Meršol is well and hearty and it will be a great pleasure, indeed, to see him again after all these years.

I hope it will be possible for me to visit you at Cleveland, Ohio, on 13th and 14th June next, and I would appreciate any information you can supply me with in respect to this forthcoming ceremony.

Please accept my very best wishes and full success with your meeting.

Yours very truly,

P. H. Barre

(Prepis pisma. Original mora biti v arhivu pok. Franceta Gruma.)

Da smo po 25 letih našli g. Barre-ja je zadostovalo eno samo pismo — enega izmed najmlajših domobrancev, kateri niti ni bil več v Vetrinju, ko sta gg. Barre in dr. Meršol reševala ubogo, brezpravno begunsko rajo. PORAZNO ŽALOSTNO!

G. major Barre se je udeležil naše spominske proslave ob 25. obletnici v juniju 1970, torej pred 18 leti. Poročila o tem dogodku v emigrantškem časopisju so bila zelo skromna. Sam sem napisal dva članka za našo revijo „Tabor“, pa nista „dospela“ do uredništva v Argentino. „Temperatura“ je bila previsoka, „aspirin“ pa nesprejemljiv...

Na tedanji proslavi je bil tudi inž. Anton Matičič iz Argentine, ki se je osebno spoznal z gg. dr. Meršolom in Barre-jem in se je srečal s številnimi starimi znanci, prijatelji, sodelavci in soborci.

Na proslavi na Orlovem vrhu je bilo zelo veliko fotografov, a žal so to bili samo privatniki, katerih slike so bile samo za osebni spomin in arhiv,

V spremstvu g. Barre-ja smo bili — ironija usode — zastopniki vseh treh skupin iz Vetrinjš oz. beguncev: domobranci, civilisti, četniki. Toda kje so bili vsi naši „činovniki“ in „voditelji“ vseh vrst? Ko je bila 25. obletnica za nami, je bil g. Barre zopet pozabljen — za naslednjih 15 let!

Ko je predsednik Tabora ZDSPB pok. inž. France Grum dobil zvezo z prof. Nikolajem Tolstojem v Angliji, je le-ta bil zelo vesel ponudbe Slovencev pri raziskovanju britanskega izdajstva Kozakov, Slovencev itd. G. Tolstoj je po zaslugi organizacije Tabor ZDSPB prišel v Združene države in Kanado in inž. F. Grum je zopet dobil zvezo z g. Barre-jem, katerega je g. Tolstoj istočasno obiskal v Montrealu. G. Tolstoj je bil g. Barre

rade volje na razpolago kot priča vetrinjske tragedije. Trenutno je g. Barre prva oseba na seznamu odbora za pomoč Tolstoju, ko bo na bodočem sodnem procesu v Angliji prvič v zgodovini označen človek iz vrst zmagovalcev kot „vojni zločinec“ — britanski general Toby Low, sedaj lord Aldington.

Ob 40. obletnici Vetrinja je organizacija Tabor ZDSPB povabila g. Tolstoja na našo proslavo, a žal je imel nepredvidene zapreke in se ni mogel udeležiti. Istočasno je organizacija povabila g. Barre-ja, ki zaradi zdravstvenih razlogov tudi ni mogel priti, čeprav bi to zelo rad storil.

G. Barre je v Montrealu sam našel Slovence!

Prišel je v krojaško delavnico v zvezi z nekim popravilom. V razgovoru s krojačem je bilo običajno vprašanje po narodnosti. „Slovenec“, odgovori g. Rebernak... Srečal je zopet Slovence, begunce in to v tretjič v 40 letih.

V novembru 1986 so Montrealski Slovenci organizirali večerjo na čast g. Barre-ja v slovenski restavraciji „Planina“, kamor smo bili povabljeni tudi podpisani z ženo, Ivan Pakič z ženo in Cveta Koželj (roj. Kukovica, bivša Argentinka in Montrealčanka). Kljub temu, da je bilo vreme slabo in pot tvegana — 700 km od Niagara Falls, Ont. do Montreala — je bila vredna truda. Montrealčani pod vodstvom umetnika Vinka Petkovška in njegove žene so pripravili lep spored in so g. Barre-ju podarili plaketo z imeni Montrealskih beguncev, ki jih je rešil v Vetrinju. Po sprejemu je bilo njegovo prvo vprašanje: „Ali je tukaj Florijan Slak?“ Izredno je bil vesel srečanja. — „Kako je vaša mala hčerka?“ — Na najino veliko presenečenje je imel s seboj sliko izza časa 25. obletnice na Orlovem vrhu na Slovenski pristavi. „16 let je, odkar smo se videli; kako hitro teče čas,“ je dejal. Še vedno trdna častniška postava z briljantnim spominom. V svojem govoru je pravilno poudaril: „Za Vetrinjsko tragedijo ne smete dolžiti vojske (angleške); to je krivda POLITIKOV!“ —

Zelo zanimivo je bilo, ko je gospa iz Ottawe g. Barre-ju opisala moža in ga vprašala, če se ga kaj spominja. Major Barre je brez pomisleka odgovoril: „To je bil moj šofer v Vetrinju!“ Gospa s tresočim glasom odgovori: „To je bil moj pokojni oče!“

Zelo majhna je skupina naših ljudi v Montrealu. Pri njih se g. Barre zelo dobro počuti, kar je bilo lahko ugotoviti ob času Slovenskega dneva tam. Pri Rebernakovih je po vsem sodeč kot doma. Ko se je lani odzval vabilu društva Tabor v Torontu in prišel na domobranski banket, ga je spremljala ga. Rebernak. Gospod je že prekoračil 80 let in dolga pot je naporna. Velika, polna dvorana ga je sprejela z navdušenim ploskanjem. Predsednik društva Tabor g. Stane Pleško je gosta predstavil; mlado dekle mu je na odru poklonilo šop nageljnjev. Zelo razveseljivo je bilo gledati vljudnost ljudi, ki so ga hodili pozdravljat, še posebno mladi, katerim je naša preteklost samo žalostna zgodovina.

To je samo bežen opis koščka naše stvarnosti. Mnogo, zelo mnogo bi se še lahko napisalo v zvezi s tem. Zapisal bom samo v smislu pod-

naslova „ŽRTVE NAJ MOLČIJO, DA NE BODO MOTILE ZGODOVINE!“ —

V ponos si štejem, da sem bil domobranec in da skušam vse življenje izpolniti svojo dolžnost. Ako bi jo izpolnili vsi za to poklicani, potem bi tudi žrtve lahko počivale v miru.

Kanadski major P. H. Barre pa je bil, je danes in bo ostal v analih slovenske zgodovine resničen OFFICER AND GENTLEMAN!

Zahvala S.N.O. majorju P. H. Barre-ju

Gospod inž. Matičič!

Pošiljam Vam kopijo dopisa, ki ga je Slovenski narodni odbor poslal majorju Barreju v zahvalo za njegovo prizadevanje za rešitev domobrancev. Prosim za objavo dopisa v Taboru.

Hvala in lep pozdrav

Rudolf Smersu

Mali popravek v slovenskem prevodu sem jaz napravil zato, da je v soglasju z angleškim originalom.

January, 1988

Major P. H. Barre, ED, CStS

4150 West Hill Ave.

Montreal Wue H4B 2S7

Canada

Dear Major,

It is for us a real pleasure to write a letter to a man, who is one of the greatest benefactors of Slovenes. We have ignored for years your address, but we have never forgotten what you did for all of us those tragic days of June 1945 in Vetrinje.

Now you have not only thousands of grateful men and women all over the world whose lives have been spared thanks to your action, but also two generations of children who would otherwise have never been born.

In the name of the Slovene National Committee, founded by all Slovenian democratic political parties we thank you for taking the side of refugees and the remaining anticommunist fighters in those fateful days, with the same words late Dr. Valentin Mersol addressed to you many years ago:

Major Paul Herbert Barre, God bless you!

For S. N. C.:

President

Rudolf Smersu

Secretary

Dr. Peter Urbanc

Dragi Major!

V čast si štejemo, da pišemo možu, ki je med največjimi dobrotniki Slovencev. Dolga leta nismo vedeli za Vaš naslov, a nismo nikoli pozabili, kaj ste storili za nas v tistih tragičnih dneh junija 1945 v Vetrinju.

Hvaležni so Vam ne samo tisoči mož in žena po vsem svetu, ki so ohranili svoje življenje po Vaši zaslugi, temveč tudi dve generaciji otrok, ki bi drugače ne bili rojeni.

V imenu Slovenskega narodnega odbora, ki je bil ustanovljen po vseh demokratičnih slovenskih strankah, se Vam zahvaljujemo, da ste stali ob strani beguncem in ostankom protikomunističnih borcev v tistih usodnih dneh, z istimi besedami, ki Vam jih je spregovoril dr. V. Meršol pred toliko leti:

Major Paul Herbert Barre: Bog Vas blagoslovi!

Za S. N. O.:

Predsednik

Rudolf Smersu l. r.

Tajnik

Dr. Peter Urbanc l. r.

ZA PRAVICO

Darujte v Tolstojev sklad

Maja leta 1945 so britanske vojaške oblasti sprejele predajo deset tisočev Kozakov, Belorusov, Slovencev, Srbov, Hrvatov in Črnogorcev. Bili so vojni ujetniki, politični begunci in spremljala jih je množica žensk in otrok. Konec meseca in v začetku junija je bila večina izročena Stalinu in Titu. Operacija je bila izvedena s kombinacijo brutalne sile in hinavske izdaje.

Še do nedavnega se je zdelo, da bo ta žalostna epizoda v somraku zgodovine utonila v večno pozabo. Toda dramatični dogodki najnovejšega časa so nepričakovano prinesli novo priložnost, da se razve resnica o njej.

Spomladi leta 1987, po izidu knjige „Minister in pokoli“, ki jo je napisal Nikolaj Tolstoj, je britanski podjetnik Nigel Watts v zasebni založbi izdal posebno okrožnico z naslovom „Vojni zločini in uprava šole Winchester“. V tej brošuri je na kratko opisal vlogo in odgovornost upravnika tega uglednega vzgojnega zavoda Lorda Aldingtona med britanskimi operacijami v Avstriji leta 1945, ki so tisočem sovjetskim in jugoslovanskim državljanom prinesle mučenje in strahotno smrt. Lord Aldington je bil takrat brigadni general Toby Low, načelnik štaba 5. britanskega korpusa, ki je to operacijo izvedel. Predaja teh nesrečnikov je bila izvedena v nasprotju z izrecnimi navodili Zavezniškega Glavnega stana. Nigel Watts je

svoj dokument zaključil z nekaj vprašanji Lordu Aldingtonu, na katera do danes še ni dobil odgovora. Svoje navedbe je Nigel Watts oslonil na podatke v knjigah, ki jih je objavil Nikolaj Tolstoj. Lord Aldington je to pot reagiral in je vložil proti Wattsu tožbo, ki bo v kratkem prišla pred sodišče. Ker pa je Watts uporabljal Tolstojeve podatke, je bil za soobtoženca priznan tudi Tolstoj sam.

Tako bo torej naša slovenska Vetrinjska tragedija prvič obravnavana na javni razpravi na priznanem sodišču. Tolstoj in Watts sta zbrala precejšnje število prič, od britanskih vojakov, ki so z ogorčenjem sodelovali pri pri tej operaciji, do ljudi, ki so pokole preživeli.

Za kritje stroškov te sodne obravnave je bil ustanovljen poseben sklad, katerega poverjeniki in nadzorniki so pripadniki prizadetih narodnostnih skupin: Angleži, Rusi, Slovenci, Hrvati, Srbi in Ukrajinci.

Svoje prispevke lahko pošljete v Združenih državah in Kanadi odbornikom borčevske organizacije Tabor ali Vestnik, ali pa direktno na moj naslov, ki je:

Ivan Palčič
224 Charlotte St.
Hamilton, Ont.
Canada L8K 4V6

Ni moj namen pisati o razpravi te sodne obravnave; pripomnil bi le to, da sem bil ob prvem obisku g. Tolstoja v Severni Ameriki, ko je zbiral podatke Vetrinjske tragedije, njegov osebni spremljevalec, tako da sem imel priliko ga res dobro spoznati. Z veseljem sem sprejel zastopništvo pri tem fondu, ko me je g. Tolstoj vprašal, če bi bil zastopnik Slovencev v skupini ljudi, ki so v odboru za nabiranje denarja za kritje teh sodnih stroškov.

Zavedati se moramo važnosti tega procesa. Zmaga Tolstoja je naša zmaga; samo on — in nikoli Slovenci — ne bi mogli spraviti Vetrinjske tragedije na svetovno pozornico. Zato je nujno, da sodelujemo vsi Slovenci brez razlike, da se razčisti „Celovška zarota“ in se najdejo krivci zanjo.

Posebno pa je dolžnost vseh, ki so pod zaščito domobrancev ali po njih zaslugi prišli v svobodo, da tem izdanim in pobitim junakom pomagajo postaviti spomenik, ki so ga zaslužili.

Upam, da bo slovenska skupnost — in še posebno tista iz leta 1945 — pomagala pri tej nabirki in sodelovala, ko se bo razčistila usoda tisočev pomorjenih, katerim najmanj, kar jim moremo dati: čast in spomin.

Celotna nabiralna akcija se vrši pod pokroviteljstvom posebnega mednarodnega odbora, katerega člani so:

Major P. H. Barre, poveljnik slovenskega begunskega taborišča v Vetrinju,
Rt. Hon. Sir Bernard Braine, DL, MP, predsednik odbora za žrtve Jalte,
Sir Nicholas Cheethman, KCMG,
Colonel Profesor Gerald Draper, vojni tožilec na procesu v Nürnbergu in strokovnjak za vprašanja vojnih ujetnikov,
Grof Leopold Goëss, bataljonski poveljnik v 6. kozaškem polku TEREK

Doktor Gleb Kerensky,
 Princeza Tatjana Metternich,
 Nigel Nicholson, življenjepisec maršala Alexandra in obveščevalni častnik
 med zadnjo vojno,
 Podpolkovnik MJF Palmer, poveljnik polka M1 Royal Irish Fusiliers, ki je
 sprejel predajo Kozakov,
 Ga. Zoe Polanska-Palmer, ki je kot otrok ušla iz Dachaua in so jo nato
 hoteli izročiti Sovjetom,
 Herr Sieghard von Pannwitz, sin umorjenega poveljnika 15. Kozaškega ko-
 njeniškega korpusa,
 Earl of Porthsmouth,
 Profesor Bogdan Radica,
 Polkovnik Karl Prinz zu Salm, poveljnik 2. divizije 15. Kozaškega konje-
 niškega korpusa,
 Grof Aripbrand Thurn-Valsassina, lastnik gradu pri Plückeru, kjer so bili
 pomorjeni Hrvati,
 Baron Alexis Wrangel.

SEZNAM DAROVALCEV ZA TOLSTOJEV SKLAD

(v dol.)

Gregorič Lojze ,Chicago	 50	Društvo Tiglav, Milwaukee	 500
Omahen Polde, Cleveland	 40	Kadunc Marička, Waukegan	.. 100
Koritnik Tone, Cleveland	 100	Kolman Ludvik ml., Waukegan	50
Dular Milan, Cleveland	 50	Alena Kolman, Laube, Wauke.	50
Zelenik Jože, Cleveland	 50	Družina Coffelt, Milwaukee	... 50
Dolinar Milan, Cleveland	 50	Jakoš Ivan, Milwaukee	 50
Dovjak Jože, drugič, Clev.	 30	Mejač Miha, Milwaukee	 50
Zadnikar Vili, Cleveland	 50	Mejač Franjo, Milwaukee	 50
Zidar Tone, Cleveland	 20	Kotar Rezi in Rudi, Milwaukee	30
Merala Marjan, California	 50	Kunovar Ivan, Milwaukee	 30
Oreh Filip, Cleveland	 50	Muršec Jože, Milwaukee	 25
Bizjak Jože, Geneva, Ohio	 50	Galič Lojze, Milwaukee	 20
Virant Frank, Peoria, Il.	 25	Limoni Janko, Milwaukee	 20
Kanus Stanley, Peoria, Il.	 25	Horzen Charles, Milwaukee	... 5
Žnidaršič Janez, Cleveland	 20	Obertar John, Waukegan	 30

Najlepša hvala vsem, ki so do sedaj prispevali v ta Tolstojev obrambni sklad. Mislim, da je naša narodna dolžnost, da čim več prispevamo, da bodo razgaljeni oni, ki so krivi naše največje narodne tragedije.

Jože Jereb, Toronto	 50	Vinko Petkovšek, Montreal	... 50
N. N., Toronto	 100	Matija Kozina, Montreal	 50
Jože Markež, Toronto	 50	Julka Merhar, Montreal	 50
Anton Štih, Toronto	 50	Antonija Rupnik, Montreal	 50
S. Berkopce, Toronto	 62	Angela P. Kukovica, Montreal	100

F. Tomšič, Toronto	100	Zdenko Osana, Montreal	50
John Rabzel, Montreal	30	Anthony Natlačen, Montreal ..	50
Jože Poljanec, Montreal	50	Rudi Seliškar, Montreal	50
Jože Kukovica, Montreal	50	Lojze Starič, Montreal	200

Ta denar sta nabrala v Torontu S. Pleško in v Montrealu Lojze Starič.

Zastopnik Slovencev v odboru za nabiranje denarja v Tolstojev obrambni sklad.

Ivan Palčič

Kaznovanje vojnih zločinov v Angliji

Hamilton, 22. februarja 1988

Spoštovani!

Z zanimanjem sem prebral članek Sarah Helmove, v katerem razpravlja o sodnih procesih proti vojnim zločincem, ki danes živijo v Angliji.

Zanima me sledeče: ali je še vedno glavni namen onih, ki iščejo nacistične vojne zločince, da se pokliče na odgovor tudi vse tiste, ki so krivi kakršnih koli vojnih zločinov druge svetovne vojne.

Malo je še danes ljudi, ki jim ni znana usoda kakih 70 tisoč Kozakov in Jugoslovancev, vojakov, civilistov, mož, žena in otrok, katere so angleške vojne oblasti v Avstriji ob koncu druge svetovne vojne predale Stalinu in Titu.

Odgovorni angleški minister, ki je dal osebno povelje za vračanje teh nesrečnikov, se je izrazil: „Čaka jih suženjstvo, mučenje in verjetno smrt!“

V današnjih časopisih dnevno lahko beremo o zločinih, kjer obtožujejo predsednika Waldheima kljub temu, da je njegova odgovornost majhna, toda o cločinu, katerega so zakrivile angleške vojne oblasti in ki je danes dokumentiran, se ne sme govoriti; BBC je cenzurirala vsako razpravljanje o tem dogodku.

Pred kratkim so nekateri, kateri hočejo, da končno pride vsa resnica na dan, vprašali Parlamentarno komisijo, ki raziskuje vse vojne zločine, ali bodo začeli raziskovati tudi ta veliki vojni zločin vračanja nesrečnikov Stalinu in Titu; do danes še ni bilo nobenega odgovora.

Kljub velikim stroškom so se našli posamezniki, ki so začeli sodne postopke, da se pokliče na odgovor pred sodišče one, ki so odgovorni za Vetrinjsko tragedijo, in da se bo končno izvedelo, kdo je odgovoren za ta veliki vojni zločin.

Zdi se mi, da se danes angleške oblasti izgublajo, ko iščejo prah v očeh nasprotnikov, pa ne vidijo bruna v svojem.

S spoštovanjem

prof Nikolaj Tolstoj

MINISTER IN POKOLI

UVODNE BESEDE

Leta 1986 je izšla v Angliji knjiga izpod peresa grofa Nikolaja Tolstoja,* ki je vsled svoje nad vse tragične vsebine povzročila val razburjenja v Angliji in veliko presenečenje vsega svobodnega sveta.

V pričujočem tekstu je končno človeštvo zvedelo za veliko morijo, ki so jo izvedle komunistične oblasti v Jugoslaviji in Sovjetski zvezi nad tisoči razoroženih nasprotnikov brez sodbe. Britanske zasedbene oblasti v Avstriji so v maju 1945

pri zgoraj omenjenem zločinu sodelovale z vračanjem množice nesrečnežev.

Delo, ki ga je opravil sorodnik velikega Leva Nikolaja Tolstoja, je izrednega pomena tudi za nas Slovence, ki smo v tej knjigi močno prisotni — zastopani; zato smo slovenski protikomunistični borci, zbrani v Taboru, zelo hvalježni grofu Tolstoju za njegovo plemenito gesto in dovoljenje, da smemo na straneh našega glasila prinašati v slovenščini njeno vsebino.

Že v naprej smo dolžni zahvalo tudi našim prevajalcem, ki bodo vložili mnogo truda v to, da bomo tudi Slovenci končno dobili v roke veliki tekst, v katerem je prikazana vsa naša Kalvarija, zaradi katere smo postali ideološka emigracija, ki mora kot taka nadaljevati v bodoče s svojim delom za večne vrednote: Bog — Narod — Domovina!

* Nikolai Tolstoy: THE MINISTER AND THE MASSACRES, Century Hutchinson Ltd., London, 1986, pp. 442.

SREČANJE NA DRAVI

„V svojih stikih s četnikih sem dobil pozitiven vtis o njihovem poštenju in iskrenosti. Bili so prepričani, da se bo z njimi ravno pošteno, ker so bili v britanskih rokah.“ (General Major Horatius Murray, poveljnik Šeste Oklopne divizije, dne 3. maja 1945.)

Bilo je v začetku aprila 1945, ko so zavezniške armade sprožile svoj dokončni masovni napad na nemške bojne črte v severni Italiji. Čete generala Vietinghoffa so se utrdile na 150 milj dolgi fronti, ki se je raztezala južno od La Spezie v Genovskem zalivu do točke severno od Ravene na jadranski obali. V svojem dnevnem nagovoru je Fieldmarshal Harold Alexander, vrhovni poveljnik zavezniških sil v sredozemlju (SACMED), svojim četam zagotavljal:

„Nemška armada je sedaj zelo zrahljana in potrebuje samo še močen udarec, da jo za vedno premagamo. Prišel je trenutek, ko gremo na bojišče za zadnjo bitko, ki bo končala vojno v Evropi.“

Ta „mogočni udarec“ se je pričel 9. aprila, ko je Osmo armada pod poveljstvom generala Richarda McCreeryja izvedla velikanski bombni napad na utrjene bojne črte nemške Desete armade, katere levo krilo je bilo na Jadranu. Obseg napada se je zdel spektakularen celo bivšim borcem El Alameina, Anzia in Monte Cassina. Priprave so bile v teku dva in pol meseca. Za anglo-ameriški bojnim črtami so bila pripravljena velikanska vojna skladišča za dan, ko bo boljše vreme dovolilo ta dolgo pričakovani končni pohod.

Geoffrey Cox, obveščevalni častnik pri novozelandski diviziji pod poveljstvom generala Freyburga, se spominja trenutka, ko se je na dan 9. aprila ob treh popoldne začelo obstreljevanje:

„Ušesa smo si pripravili za topove, toda preden smo jih zaslišali je izgledalo, da se je dvignil v zrak del obrambnega nasipa nam nasproti. Črna prst, siv dim, rumen prah, rdeči in oranžasti plameni so se naenkrat dvignili ob nasipovem robu. Šele potem, in samo potem, je do nas prišel grom topov. Rjuli so in lajali in hrumeli drug nad drugim, dokler ni bilo celotno vzhodno obzorje eno samo grmenje. Nad glavami so brzele granate z njihovimi mnogoterimi glasovi. Petindvajsetfuntske so drsele ali pa drvele mimo, kakor če bi trgal visoko zaveso na dvoje. Številke 4.5 in 5.5 so vrtale svojo pot skozi zrak, kakor če bi nevidni vlaki drveli nad našimi glavami in se razbijali ob nasipu. Včasih se je zdelo, da postaja trušč ostrejši, kakor da bi bilo nebo ogromna jeklena oknica, potegnjena doji na sovražnika, prav kakor trgovec potegne svojo, da prekrije vrata trgovine preden se odpravi na svoj dom. Zdelo se je ne-

mogoče, da bi ves ta trušč izviral iz nečesa nevidnega in smo se zato ozirali navzgor, kakor da bi pričakovali, da bo nebo raztrgano in počrtano od brzečih granat, prav tako kot jih rišejo umetniki v slikanicah. Toda na nebu ni bilo drugega kot le meglica in pa avioni, ki so visoko gor krožili in se obračali za nov napad.

Ni dvoma, da je vse to izgledalo Nemcem, čepečim za okopi, kot konec sveta. Ni bilo treba dosti domišljije, da si jih videl tam v njihovih jarkih — prepotene, sključene in čepeče, s cigareto, če je bila le prilika, z ranjenci, ki so jih drugega za drugim vlekli iz jam, in z mrtvimi, ki so ležali pravtako sključeni in čepeči kot živi. Treba je bilo dobro pobrskati po svojih mislih in se spomniti koncentracijskih taborišč in plinskih peči, predvsem pa ne pozabiti, da, če bi ne bili oni, bi bili pa mi, in na ta način zadušiti v svoji duši misel na tako moritev na tej zeleni planoti nekega aprilskega popoldneva.“

Opustošenje je imelo učinek, kakršen je bil v načrtu. Novozelanci so ob osmih prekorajili reko Senio in so pritiskali proti severu. Alexandrov „mogočni udarec“ je prodiral v naslednjih štirinajstih dneh preko zaporednih rek, kjer so Nemci potegnili svojo fronto. Von Vietinghoff je vrgel v boj svoje zadnje rezerve, toda bilo je vse zaman. Pred 21. aprilom sta se prebila do Bologne Ameriški drugi korpus in Poljski drugi korpus, medtem pa se je Osmi indijska divizija naglo pomikala naprej od Ferrare in dosegla reko Po. S tem je Nemcem v Italiji odzvonilo. V zadnjem tednu aprila je bila njihova vojska v splošnem umiku. Prelivala se je proti severu do Brennerskega prelaza in proti vzhodu, gori preko videmskobeljaške kotline. Na dan 29. aprila je general Von Vietinghoff podpisal predajo vseh čet pod njegovim poveljstvom. Predaja je postala veljavna 2. maja.

Neizbežen propad nemške fronte v severni Italiji je Zaveznikom končno omogočil takojšnjo pozornost njih glavnemu cilju, kar jim je trdovratni nemški odpor dozdaj preprečeval.

Do 1918. leta je bil Trst ob Jadranskem morju glavno пристanišče Avstro-Ogrskega imperija. Ob koncu prve svetovne vojne ga je zmagovita Antanta podelila svoji zaveznici Italiji. Ker pa je imelo mesto znatno manjšino Slovencev in Hrvatov, ga je zase zahtevala tudi novo nastala kraljevina Jugoslavija. Po razpadu fašistične Italije in umiku Nemcev 1945, je maršal Tito to zahtevo hotel tudi izterjati.

Toda Britanci so te jugoslovanske zahteve smatrali za pretirane in so bili odločeni, da jih preprečijo. Do srede aprila ni bila možna nobena odločitev o povojni usodi Trsta in Julijske Benečije. Bilo je tudi možno, da bo Tito prvi, ki bo vkorakal v mesto in končna odločitev je zavisela od vojaškega položaja ob koncu bojev.

24. aprila je bil nemški odpor ob reki Po v razsulu in hiter premik

zavezniških čet proti Trstu je bil v procesu. Titove sile pa so bile medtem zadržane pri Reki, kjer je močan nemški odpor ščitil umik Löhrove armade E proti Avstriji. 25. aprila je generalni štab dobil podroben načrt od Alexandra o planiranem sunku proti Trstu. Po kratki zamudi, ko se je Churchill posvetoval z novim ameriškim predsednikom Trumanom, je Alexander prejel opolnomočenje, da premakne svoje desno krilo preko Piave in prepreči Titu zasedbo Trsta. Akcija je bila podvzeta brez vsakega obotavljanja in štiri dni pozneje se je novozelandski Deveti brigadi posrečilo predreti v Trst, kjer pa so odkrili, da so si tudi partizani prebijali pot v mesto od vzhodne strani, in to že od prejšnjega dne. Obojni skupaj so premagali ostanke nemške garnizije. Potem sta se obe strani utaborili v napetosti in pretižja je nevarnost, da se bo iz starih isker vnel nov ogenj. Partizani so se obnašali z izzivalno nesramnostjo, kar je zahtevalo ves takt in disciplino od strani Osmе armade, da se je ohranil mir. V teh kritičnih trenutkih so Novozelandci ugotovili, da ni vsak Jugoslovčan komunist in da obstajajo vojaške edinice, ki ne nosijo rdečih zvezd partizanske brigade.

Zjutraj, dne 2. maja, je Geoffrey Cox prejel sporočilo, da bi se nekateri Jugoslovani radi predali Freyburgovi diviziji. Ni čisto jasno, kdo so, se je glasilo poročilo — a trdijo, da pozitivno niso na Titovi strani. Cox je ukazal, naj delegacija pride k njemu.

„Okoli poldne se je pripeljal starinski zelen avtobus poln sivolasih, bradatih in brkatih vojakov v uniformah, ki jih dotlej še nismo videli, sive — z orlovskimi emblemi. Eden se je predstavil kot brigadir jugoslovanske vojske. V francoščini je raztolmačil položaj ob reki Soči in predlagal, da jih interniramo, če bi le smeli obdržati orožje. Vse, kar hočejo, je samo priložnost, uporabljati to orožje, ko se bo začela bitka Britanije in Amerike proti komunistom.“

Coxov odgovor, da vojne z Rusijo ne bo, je bil sprejet s popolno skeptičnostjo, in njegov odločen odgovor, da je predaja mogoča samo, če odlože orožje, je povzročil znatno osuplost. Cox pa se je vendarle odločil, da je njegova dolžnost, razčistiti to zadevo; vsedel se je v svoj jeep, jugoslovanski avtobus pa mu je sledil do njih taborišča. Royalisti so bili usidrani med vasmi Cormons in Mosse, ob cesti med Gorico in Vidmom. Ko je Cox hodil skozi njihove vrste, je bil presenečen nad njihovo disciplino in pogumom.

„Moram omeniti, da so izgledali kot odlični vojaki — visoki, korakajoči z disciplinirano lahkoto. Bili so popolno opremljeni z avtomatičnim orožjem, celo z Bren puškami in Spandauercami. Bili so večinoma mladi ljudje, nekateri samo fantiči. Izgledali so dobro hranjeni, sveži, dobro opremljeni, kratkomalo kot armada, ki je dobro oskrbovana in ne kot tolpa partizanov.“

Mlad britanski oficir, ki je simpatiziral s socialisti, kot mnogi njegovih sodobnikov, je pravtako dobil ugoden vtis.

„Predstavljaš sem si, da so fašisti, pa so le kmetje in delavci, dobrosrčni in dobrovoljni — nekaj popolnoma drugega kot pa zbirka najemniških morilcev.“

V Mosse je bil Cox peljan v pobeljeno hišo, kjer je imel rojalistični general Damjanović svoj stan. Damjanović, visok, bled človek z očali, je z zemljevidom v roki razložil težki položaj svoje edinice, ki se je med bojevanjem umaknila pred napredujočimi partizani. „Samo eno si želimo,“ je razlagal z navdušenjem, „da bi se ob vaši strani borili proti komunistom. Želimo si boja z Rusijo.“

„Toda boja z Rusijo ne bo,“ je ponovno poudaril Cox, „Rusi so naši zavezniki!“

Rojalistični Jugoslovani so nevarno zmajevali z glavami in mrmrali; boste že videli, boste že videli! Mnogi od njih so imeli dolge lase; prisegli so, da se ne bodo ostrigli, dokler Peter II. ne bo spet zavladal v Beogradu.

Cox je tedaj v svoje veliko olajšanje prejel obvestilo, da bo Damjanovićevo predajo organizirala šesta oklopna divizija. Novozelancem je ostala samo še naloga, da se pogodijo za premirje med rojalisti in njih partizanskimi nasprotniki. Ko je to izpeljal, je Cox odšel in prepustil skrb za izročene Jugoslovane šesti diviziji.

Damjanović je vodil kakih 12.000 mož, ki jim je sledilo veliko število civilistov, večinoma žena in otrok. Damjanović je bil šef kabineta pri generalu Nediću, glavi nemško vzpostavljene države v Srbiji. Obenem pa je bil tudi glavni zaupnik v administraciji protiokupatorskega rojalističnega voditelja — generala Mihajlovića. V oktobru 1944, ko se je vojna sreča nagibala na stran zaveznikov, je Mihajlović ukazal Damjanoviću naj se s svojimi kralju zvestimi enotami umakne proti Bosni. Nato so ga v marcu imenovali za poveljnika četnikov in srbskih prostovoljcev v Ljubljanski kotlini. In končno, proti koncu aprila, se je Damjanović začel pomikati proti zahodu, da bi se pridružil zavezniškim četam, ki so prodirale proti Julijski Benečiji. Da ne bi to škodljivo vplivalo na moralo moštva, je bilo rečeno, da bodo nameščeni ob Tagliamentu, kjer bo po vojni tekla meja Slovenije.

Zasledoval jih je velik oddelek partizanov, toda rojalisti so prekorajčili Sočo pri Gorici in razstrelili most za sabo. Tu so se pripravili za odpor, dokler ne bodo mogli razložiti svojega položaja Britancem, po možnosti preden bi Britanci slišali drugačno verzijo od partizanov. Kmalu nato so sledili razgovori, kot so bili že omenjeni. Predaja je bila sprejeta in vse je bilo pripravljeno, da bo šesta oklopna divizija spravila rojaliste na varno, ko se je pojavila nova nevarnost. 4. maja so Britanci potegnili pontonski most čez reko in tako nehote omogočili partizanskemu poveljniku, da je prekorajčil Sočo in napadel umikajoče rojaliste. Tega pa Angleži niso dopustili in oddelek Welsh Guards je komuniste zadržal, medtem ko so njihove žrtve hitro spravili na varno.

Damjanovićeve sile,, katerim je bilo začasno dovoljeno obdržati orožje za obrambo v slučaju partizanskega napada, so bile namenjene v Palmanovo — južno od Vidma. Še preje pa je komandant Šeste divizije major general Horatius Murray obiskal Damjanovića v njegovem glavnem stanu v vasi Cormons. Razložil mu je, da bodo razoroženi predno jih bodo poslali na drugo mesto — proč od Titovih čet. Vendar pa je le s težavo pomiril strah rojalistov.

„Bili so (je poročal) v velikih skrbih za svojo usodo. Bali so se, da bi jih izročili Titu, kajti dobro so vedeli, kaj jih čaka v tem primeru. Predvidevali so množične eksekucije, kar je bilo možno ali pa tudi ne. Jaz sem bil informiran, da je Tito večkrat zaprosil, da se njegove nasprotnike vrne, kar pa mu je britanska vlada vselej odrekla. Četniki so govorili od srca, ko so mededovali, naj jih ne vrnemo Titu.“

Kar se tiče bližnje bodočnosti, jim je general Murray to lahko zagotovil. Isti dan je namreč prejel odredbo št. 1465 od Osme armade, ki je določala, da se četniki, Mihačovićeve čete in druge ubegle grupe smatrajo za predano osebje in se bodo tako obravnavale. Končno odločitev, kam s temi ljudmi, bo določila vlada.

Kljub temu, da je bila trenutna varnost zajamčena, je generala Murraya le skrbelo, če bo ta „odločitev vlade“ v resnici tudi v skladu z zakoni o vojni in človečanstvu. Sam pravi takole:

„Četniška delegacija je pristala na razorožitev in mirno internacijo s prepričanjem, da ne bodo pozneje izročeni titovcem. Osebnost si ne morem predstavljati, da bi britanska vlada sploh mogla pristati na kaj takega, vendar pa osebno nisem bil pooblaščen, da bi jim dal tako zagotovilo. V svojih stikih s četniki pa sem si ustvaril ugodno mnenje o njih odkritosrčnosti in iskrenosti. Bili so prepričani, da jih bodo Britanci obravnavali pošteno.“

General Murray se tudi spominja, kako so njegove čete odlično sodelovale pri transportu četnikov na varno v Palmanovo. Saj so itak močno kritizirale postopke komunistov, ko so ti pograbili kontrolo nad tem delom Evrope.

Dasi ob tem času general Murray tega ni mogel vedeti, vendarle je imel prav, da britanska vlada ni imela namena vračati četnikov.

Vprašanje o statusu ubeglih protititovskih Jugoslovancev, ki so padli v roke Alexandrovim četam, je prvi sprožil britanski ambasador v Beogradu, Ralph Stevenson. 27. aprila je poslal telegram (št. 215) Haroldu MacMillanu (ki je bil Resident Minister v glavnem štabu Fieľdmarshala Alexandra v Neaplju) in pa na zunanje ministrstvo v Londonu (Foreign Office). Sporočal je, da je veliko protikomunističnih čet izrabilo priliko, ko so se umikale nemške zasedbene čete in so se umaknile tudi one proti severozahodu. V nekaj dneh bodo verjetno zadele na zavezniške edinice napredujoče proti Trstu.

„Nujno je, da se takoj določi, kakšno stališče bomo zavzeli, ko poveljniki teh čet ponudijo svoje sodelovanje zavezniškom v severni Italiji. Možne so tri izbire:

- a) Lahko jih porabimo kot pomožne čete.
- b) Vrnjeni naj bi bili jugoslovanski armadi.
- c) Naj bodo razoroženi in poslani v begunska taborišča.

Te tri možnosti je Stevenson razčlenil takole:

- a) je izključeno zaradi našega razmerja do jugoslovanske vlade in zaradi kolaboracije teh pribežnikov.
- b) se ne sklada z našo tradicijo o zaščiti beguncev ob koncu vojne.
- c) izgleda kot najboljša rešitev za to kočljivo zadevo.

Naslednjega dne (28. aprila) je podtajnik v Zunanjem ministrstvu, Orme Sargent, poslal kopijo Stevensonovega priporočila predsedniku vlade s svojimi dodatnimi pripombami:

„Upači smo, da bodo te protipartizanske enote same, brez naše pomoči, preprečile titovcem vdor v Julijsko Benečijo; namesto tega pa zdaj izgleda, da bodo ponudile svojo službo zaveznikom, kar je veliko bolj mučno.

Ne morem si predstavljati, da bi mi sodelovali s temi oddelki, ki so odkrito kolaborirali z Nemci. Sumim, da so to hrvaška policija Ustaši, ustanovljena od nemško kontrolirane hrvaške vlade, in pa slovenska Bela garda. Dvomim, da bi bili med njimi tudi mihajlovičevci, ki so po zadnjih poročilih zablokirani nekje v južni Bosni.“

Sargent zaključuje takole:

„Sem mnenja, da moramo soglašati s paragrafom c) v Stevensonovem telegramu. Karkoli pa ukrenemo, se mora razčistiti z Amerikanci.“

Sargent je tudi potrdil, da se edinice razorožijo in pošljejo v begunska taborišča.

Churchill je bil popolnoma zadovoljen s tem nasvetom in njegov odgovor je prispel 20. aprila:

„Nobenega dvoma ni, da je ta predlog edina rešitev. Pošljite obvestilo iz Zunanjega ministrstva naravnost na 'State Department'; nima pomena, da delate s tem skrbi Mr. Eden. (Zunanji minister Anthony Eden je bil ob tem času na konferenci Združenih narodov v San Franciscu.)

Kar se tiče Anglije, je bila ta zadeva rešena, in zunanje ministrstvo je obvestilo Združene države o predlaganem načrtu. Istočasno pa je bil Alexander Kirk (Ameriški politični svetovalec Alexandra pri AFHQ) sila vznemirjen zaradi predloga, ki je prišel od „Britanske G1 Sekcije“, naj bi se jugoslovanske uporne čete vrstile Titu zato, da ne bo treba skrbeti zanje kot begunce. 1. maja, na dan tega predloga je telegrafiral ameriški vladi po

navodila z lastnim toplim priporočilom, da se sicer ne more dovoliti tem oddelkom sodelovanja z zavezniki, da pa se jih mora razorožiti in namestiti kot vojne ujetnike.

2. maja je ameriški državni tajnik Joseph C. Crew odgovoril, da s tem soglaša in da je tudi britanska vlada sama od sebe prišla do istega zaključka:

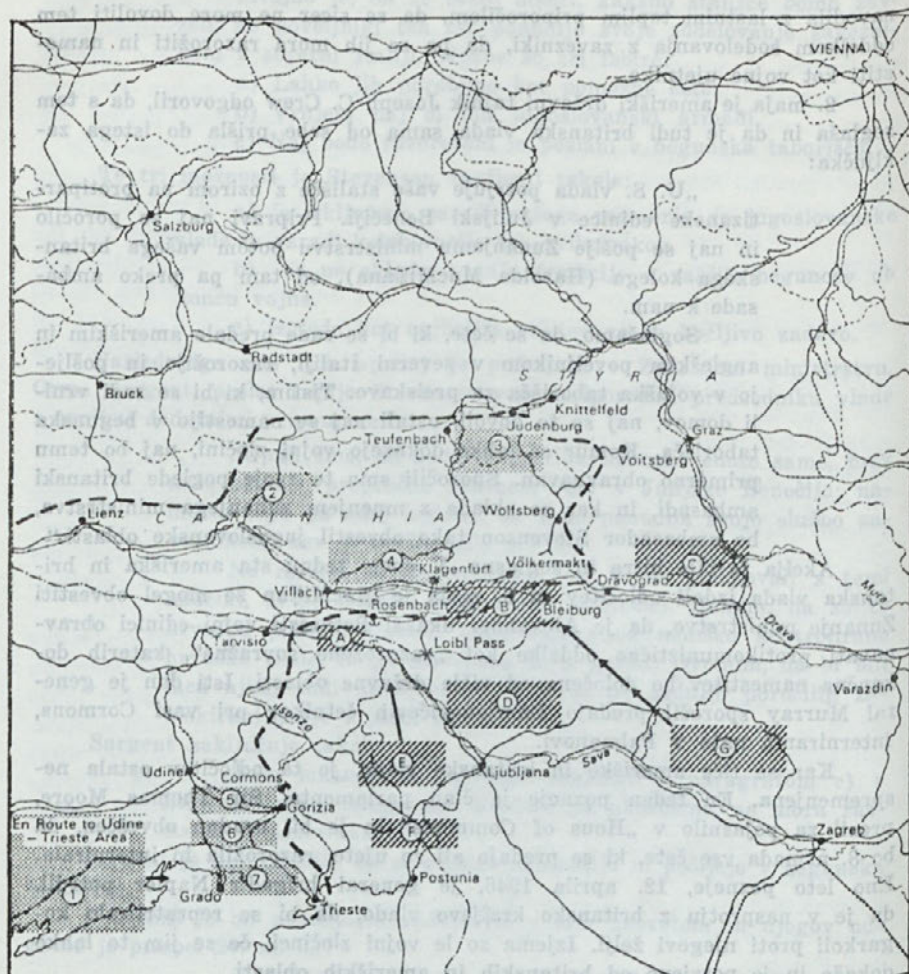
„U. S. vlada potrjuje vaše stališče z ozirom na protipar-tizanske edinice v Julijski Benečiji. Pripravi naj se poročilo in naj se pošlje Zunanjemu ministrstvu potom vašega britan-skega kolega (Harolda MacMilana), od tam pa preko amba-sade k nam.

Soglašamo, da se čete, ki bi se rade predale ameriškim in angleškim poveljnikom v severni Italiji, razorožijo in pošlje-jo v vojaška taborišča za preiskavo. Tistim, ki bi se radi vrni-li domov, naj se to dovoli, ostali naj se namestijo v begunska taborišča. Komur se lahko dokažejo vojni zločini, naj bo temu primerno obravnavan. Sporočili smo te svoje poglede britanski ambasadi, in ker se sklada z mnenjem zunanjega ministrstva, bo ambasador Stevenson tako obvestil jugoslovanske oblasti.“

Akcija je bila hitra in soglasna. V enem tednu sta ameriška in bri-tanska vlada izdali odločitev in 3. maja je MacMilan že mogel obvestiti Zunanje ministrstvo, da je Alexander ukazal Petnajsti vojni edinici obrav-navati protikomunistične oddelke kot „razorožene sovražne“, katerih do-kočna namestitve bo določena od višje državne oblasti. Isti dan je gene-ral Murray sporočil predajo Damjanovičevih četnikov pri vasi Cormons, interniranih nato v Palmanovi.

Kar se tiče ameriške in britanske vlade, je ta odločitev ostala ne-spremenjena. En teden pozneje je član parlamenta, Sir Thomas Moore, prosil za pojasnilo v „Hous of Commons“ in je bil uradno obveščen, da bo 8. armada vse čete, ki se predajo ali so ujete, razorožila in internirala. Eno leto pozneje, 12. aprila 1946, je general brigadir Napier potrdil, da je v nasprotju z britansko kraljevo vlado, da bi se repratriiralo ko-garkoli proti njegovi želji. Izjema so le vojni zločinci, če se jim to lahko dokaže in je potrjeno od britanskih in ameriških oblasti.

Ta odločitev je bila ugodno sprejeta pri Glavnem stanu zavezniških vojaških sil (AFHQ) v Italiji, kjer je bil vrhovni zavezniški poveljnik za Sredozemlje (SACMED) Fieldmarshal Alexander dobro informiran o tež-kiem položaju tistih Jugoslovancev, ki so imeli vzrok, da so se bali novega Titovega komunističnega režima. Titova misija je zahtevala, da se vrnejo vsi osvobojeni vojni ujetniki. Večina teh so bili oficirji, ujeti od Nemcev v kratki vojni leta 1941, ko so Nemci zasledli Jugoslavijo. Bili so po večini odločni rojalisti in bi se je neradi vrnili. Alexander je takoj protestiral in obvestil svoje urade, da bodo vrnjeni samo tisti, ki si to izberejo po svoji lastni volji. To pa zato, ker mu je pritisk jugoslovanske misije na-redil vtis, da jih hočejo nazaj iz disciplinskih vzrokov.

Key

Anglo American Forces

- ① 10 Ind Inf Div, HQ 2 US Corps
10 US Mtn Div
- ② 78 Div
- ③ 46 Div
- ④ 6 Armoured Div
- ⑤ 91 US Div
- ⑥ 56 Div
- ⑦ 2 NZ Div

Key

Yugoslavia and
Bulgarian Forces

- (A) A Div 4
- (B) Five Div Strength 1600
- (C) Bulgarian Army
- (D) One Div + Tanks
- (E) Two Div
- (F) 4th Army
- (G) 1st, 2nd, 3rd Armies
Strength 125,000

Harold MacMillan, Alexandrov politični svetovalec, je gornjo Alexandrovo reakcijo sporočil zunanjemu ministrstvu s pripombo:

„Odločitev AFHQ je edino pravilna in odgovarja našemu mnenju v sličnih slučajih.“

Neki drugi uradnik je pripomnil tudi sledeče:

„Sovjetska vlada zahteva, da se vrnejo v Rusijo vsi, ki so njihove narodnosti, in v kolikor se to tiče Rdečih Rusov, jim ne delamo nobene zapreke.“

Mednarodni Rdeči križ je slišal, da se nekateri italijanski vojni ujetniki iz vojne v Indiji in Bližnjem vzhodu ne bi radi vrnili v Italijo, vsaj ne ob tem času. Rdeči križ je izrazil mnenje, da je Ženevska konvencija, če že ne dobesedno, pa gotovo v pomenu nasprotna, da bi se vračalo vojne ujetnike v njih domovino, če jim tam preči nevarnost.

Tako vidimo, da je bila vsaka skrb generala Murraya, kar se tiče zavezniškega obravnavanja protikomunističnih Jugoslovancev, popolnoma brez podlage. Do 3. maja so bili politični svetovalci pri AFHQ — MacMillan in Kirk — obveščeni da nobeden od upornih Jugoslovancev ne bo izročen Titu, razen po svoji želji, in Fieldmarshal Alexander je to določbo vključil v svoj vojni ukaz št. 1465. In ta je bil povod, da so bili četniki internirani v Palmanovi.

Preostalo pa je le malo časa, da bi o tem premišljali. Ko so se Nemci v Italiji predali, so se ameriško-angleške sile poizkušale čim prej prebiti proti severu v Avstrijo. Nemčija je bila v razpadu in zmagoviti zavezniki so bili odločeni biti čim dlje na vzhodu tisti trenutek, ko bodo boji prenehali. Sovjetske sile so se bližale od Dunaja in pa od madžarske meje proti Gradcu v južnovzhodni Avstriji in pretila je nevarnost, da bodo dosegli Koroško preje kot Britanci.

Nemške čete se niso več bojevale z Alexandrovimi, toda prelazi proti Avstriji so bili zamašeni s tisoči umikajoče se vojaščine s tanki, artilerijo in kamioni. General Mc Creery je odredil, da se izvidne edinice 8. armade kar najhitreje prerinejo skozi kakršnekoli ovire in se ne ustavijo, dokler ne zadenejo na prve enote Rdeče armade čim globlje v notranjosti Avstrije.

Drugi vzrok resnih skrbi je bila Titova grožnja, da bo zasedel znaten del južne Avstrije in jo priključil Jugoslaviji. Prav tako, kot je spet oživel zahtevo po Trstu in Julijski Benečiji, je imel v načrtu pritegniti v „Veliko Jugoslavijo“ tudi južno Koroško pod pretvezo tamkajšnje slovenske manjšine. Partizanske enote so prekoračile jugoslovansko-avstrijsko mejo in zasedle avstrijsko ozemlje do Drave in čez. Dasi so se lokalnim nemškim in slovenskim prebivalcem predstavili kot Tretja jugoslovanska armada, so izgledali malo boljše kot tolpa neukročenih banditov. Ker pa so se Nemci že predali, ni bilo nikogar, da bi zadržal njih napredovanje, razen bližajoče se britanske armade.

Prebivalstvo Koroške se je zelo oddahnilo, ko so prve angleške čete dospele v glavno mesto province. Ob 10.30 zjutraj, dne 8. maja, na dan

nemške predaje so izvidniške enote Petega korpusa pod generalom Keightlejem prispele na glavni trg v Celovcu in ugotovile, da so bile partizanske čete že zasidrane v mestu. Kmalu nato je štab generala Keightleja vzpostavil svoj glavni sam v mestni hiši — imponantnem poslopju na glavnem trgu. Spredej je stal masiven kip Herkulesa, ki je s svojo gorjačo krotil strašnega zmaja.

Zmajev namen je bil kaj hitro razkrit. Obveščevalni oficir pri Prvi Guard brigadi, Nigel Nicolson, je vedel veliko povedati, kako so se partizanske zahteve obrnile od grozečega na smešno.

„Sprva so se pokazali dostojni in so se izogibali britanske cone. Prosili so celo za dovoljenje, da lahko premaknejo svoje bataljone od kraja do kraja južno od reke. Kmalu je postalo jasno, da je s porastom njihovih čet na Koroškem postal njihov načrt veliko bolj obsežen.

Komaj smo ugotovili njihov namen, že so vlaki polni partizanov dospeli v Celovec. Oddečki in čete so bili nameščeni v vaseh, Titovi politični mitingi so se vršili pred našim nosom, raznašalo se je propagandne letake in civilno prebivalstvo je bilo podvrženo kraji in strahovanju. Kritični trenutek je prišel, ko je bil nabit sledeči oglas:

‘Jugoslovanska armada je zasedla Koroško z namenom, da se jo enkrat za vselej očisti nacističnih kriminalcev in se zagotovi slovenskemu in avstrijskemu prebivalstvu čista ljudska demokracija, svoboda in blagostanje v novi, zmagoslavni in močni Veliki Jugoslaviji.

S tem proglašamo, da je po celotni Koroški vzpostavljena vojaška vlada jugoslovanske armade. — Od prebivalstva in splošne administracije se pričakuje, da v vsakem oziru podpirajo našo armado in da brezpogojno ubogajo vse objavljene oglase.’

Druge razlage za ta nesrečni dokument ni moglo biti, kot da je Koroška že priključena Jugoslaviji in je s tem britanska vojaška vlada v provinci preglašena. Sledili so mu podobni oglasi na beograjskem radiju z razlago, da je končno prišel trenutek osvobojenja zatirane slovenske manjšine na Koroškem.

Ker je bila jugoslovanska proklamacija nabita dobesedno ob strani zraven oglasa Zavezniške vojaške vlade (AMG), ki je izjavljal, da mi, zavezniki, ‘tlakujemo pot za neodvisno Avstrijo’, je bil celo angleški ‘genij za kompromis’ kruto preizkušan. Nemudoma je bil izdan ukaz za poostreno politiko do Tita. Njegov oglas je bil odstranjen z vseh poslopij razen onih, zasedenih od partizanov. Titove akcije naj bi bile preprečene z vsemi sredstvi, razen s streljanjem. Poročati smo morali do podrobnosti vsak premik in vsak pripetljaj. Ogroženi civilisti so bili deležni varstva, v nobenem slučaju ne dobijo partizani po-

moči s petrolejem, hrano ali municijo. Kratko malo, držati je treba vajeti kratko. Medtem, ko se zadeva odločuje v Beogradu med maršalom Alexandrom in Titom, se mora preprečiti vsak incident, ki bi kakorkoli vplival na izid razgovorov.

Prepreči, ustrahuj, pazi, odloži — vse, ne pa več, kot to. Če Titove čete vztrajajo na tem, da gredo skozi naše cestne bloke in zapore, jim moramo to po možnosti dovoliti.

Teh odredb ni bilo ravno lahko izpeljati. Veliko je bilo odvisno od posameznih nižjih šarž, od poveljnikov majhnih posadk, ki so bile nenehoma postavljene pred probleme, zahtevajoče kar največjega takta. Kredit gre izključno njihovemu zdravemu preudarku, da ni bilo niti enega odkritega napada med nami in njimi. Ne bi pa mogel istega trditi o Titovih voditeljih, neizobraženih, vročeglavih kmečkih fantih, veteranih najbolj krutih bojov, vžganih od besed 'našega zmagoslavnega voditelja', in odločenih, da žanjejo nekaj sadov po trdo zasluženi zmagi. Oni so bili odgovorni za veliko tega, kar se je zgodilo...

Eno dejstvo nam je bilo v prid: redni vojaki Titove armade so bili izredno preprosti ljudje, če so bili ločeni od svojih oficirjev. Takrat jih je bilo zelo lahko prepričati, da so opustili naropano blago, se prenehali igrati z nemškim orožjem in se odstranili, kamor niso spadali. En sam sameat tank ali oddelek pešcev je zadostoval, da so izginili. En sam pošumljen Sherman tank preko železniške proge je zadržal Titov vlak ves dan. Njih obnašanje je bilo tipično za balkanskega kmeta: otroče, radovedno in včasih celo ponižno. Tako na primer so pokradli vse srednjeveško orožje iz Celovškega muzeja. Igrali so se z njim v baraki, in ko je bilo najdeno, so ga ubogljivo vlekli nazaj v muzej v samokolnicah. V nekem drugem slučaju so si 'izposodili' neko avstrijsko dekle in so jo vrnili domov — nedotaknjeno — dva dni pozneje.

Andrew Gibson-Watt je bil takrat mladi poročnik pri „Welsh Guards“. Njegova četa je povečini obstajala iz skrajno levih socialistov iz rudarskih mest v južnem Walesu. A bližnji stik z jugoslovanskimi partizani jih je kar čez noč spreobrnil v sovražne protititovce in v trenutku so bili pripravljeni za resen spopad, če bi prišlo do kakega povoda.

Kljub pretiranemu slovesu o neustrašenih partizanskih gveriljskih junakih ni bila direktna vojaška akcija ravno njih najboljša poteza. Kot bo pokazano v sledečih dogodkih, so bili bolj trop rabljev, kot pa disciplinirana armada...

Njihove žrtve so bile prav tako problem za administracijo Petega korpusa, kot so bile Titove čete problem za britanske diplomatske sposobnosti. Tukaj spet navajam Nigela Nicolsona:

„Ne konca ne kraja ni raznim narodom, ki prosijo za našo zaščito. Nemci hočejo varstva pred Titom, Kozaki pred Bol-

gari, četniki pred Hrvati, Belorusi pred Rdečimi Rusi, Avstrijci pred Slovenci in Madžari pred vsemi skupaj, in obratno skozi ves seznam. Ta del Avstrije, kot zadnji kot, ki je bil osvobojen, je v resnici postal greznica Evrope. Ne samo, da je bil zadnje pribežališče nacističnih kriminalcev, ampak tudi pribežališče nedolžnih ljudstev, bežečimi pred Rusi in pred Titom, nezaželenih in preganjanih koderkoli so že šli. Njihov edini up so bili Amerikanci in Angleži. Tako se je zgodilo, da so se že pred mirovno pogodbo cela ljudstva premikala proti Avstriji od vzhoda in od juga — in ob njihovem vdoru smo mi stali pred problemom, kam jih bomo namestili ločene drug od drugega, kako jih bomo razorožili, kako nahranili in kako ugotovili njihove politične razlike preden jih bo sploh mogoče repatriirati.“

11. maja, na dan, ko je Tito proglasil zasedbo Koroške, se je prikazal pri reki Dravi prvi val jugoslovanskih beguncev, ki so prekorali jugoslovansko - avstrijsko mejo. Oddelek „Grenadier Guards“ jih je prihodnje jutro sprejel v predajo in ni težko razumeti njihove osuplosti, ko so zagledali to izredno mešano skupino beguncev pred civilno vojno, o kateri so komaj kaj slišali. Obstajali so, kot poroča Nigel Nicolson, iz vojaške enote, ki se je predala v celoti, pod poveljstvom nemškega Obersta Von Seelerja. Ta enota je vsebovala 10.000 Nemcev, 13.000 Slovencev, 4.000 Srbov in 4.000 Belorusov, skupno s stotinami konj in tisoči žensk in otrok.

Ker je prav usoda teh ljudi, s čemer se ta knjiga v glavnem ukvarja, je potrebno, da razumemo, kdo so bili in kaj je bil vzrok, da so bežali iz svoje lastne domovine v takem obupu. To vprašanje bomo obravnavali v naslednjem poglavju.

(Sledi)

POIZVEDBA

4. marca 1988

Kdo mi je pripravljen pomagati?

Že od leta 1945 pogrešamo našega ljubega brata Bošković Karla. Rodil se je 26. februarja 1926 v vasi Skopice pri Brežicah.

Leta 1944 je bil Karol pri vojaki-domobrancih v 20. četi kot bolničar v občini Ljubljana-Polje. Po končani vojni v maju 1945 se je za njim izgubila vsaka sled.

Za vsako vest bom presrečno hvaležna.

Lepo pozdravljam vse rojake, ki živijo v Argentini!

Karlova sestra Marica Uršič

l. r.

Kakršnokoli sporočilo, sporočite na upravo glasila Tabor v Argentini.

Lovru Tomaževiču v spomin

Rodil se je 8. avgusta 1926 v Kamni gorici pri Kropi. Enajst otrok se je rodilo v tej Tomaževičevi družini, pa sta dva kmalu po porodu umrla; 9 jih je pa odraslo in je Lovro prvi, ki je odšel na drugi svet. Bil je šesti po starosti. Umrl je 18. marca zjutraj. Sestra ga je našla na postelji. Drugi dan 19. je bila v bližnji cerkvi Marije Pomočnice pri Don Bosku ob 10. uri najprej sv. maša, ki jo je daroval njegov nečak, salezijanec Tone Prešeren, ki se je pri pridigi zelo lepo spominjal svojega strica. Nato je bil odpeljan na pokopališče Villegas — San Justo v grob, kjer že počivata njegova oče in mati. Iz vseh krajev so se hodili poslavljat od njega in tudi za pogrebom jih je bilo zelo veliko; se je videlo, kako priljubljen je bil med ljudmi. Pred grobom mu je spregovoril lic. Ivan Korošec, starešina Tabora.

Je že mnogo let, Lovro, odkar Te poznam. Nekako konec aprila 1944 sem prišel z domobransko patrolo v Gorenjo vas na domobransko postojanko in so mi pokazali Lovreta in brata Toneta, češ da je nekaj dni, odkar sta pobegnila iz Prešernove brigade in se priključila njim. Fejst, vseja fanti; pozdravili smo se. Ne dolgo potem se je ustanovila domobranska postojanka v Žabnici, nekako v sredini med Kranjem in Škofjo Loko. Tu domačinov skoro da ni bilo. Za začetek so največ prišli domobranci iz Lučin, pa tudi brata Tomaževič. Ločani smo jim pomagali utrjevati postojanko; pa če že ne toliko z delom, smo vsaj stražili, da so oni lahko nemoteno delali. Se še dobro spominjam: prvo ali drugo nedeljo sta ju prišli obiskat sestrí od doma; če se ne motim, Francka in Tončka. Kakšna bratovska ljubezen! Nič vpraševanja, kaj bo pa zdaj, kaj so domobranci. Doma so slišali o njih, da so izdajalci, propalice slovenskega naroda, nemški hlapci, vse, vse, kar premore naš besednjak najgršega. Hudič, naj bi bil angel nasproti njim, pa sta kar naenkrat njuna brata in sinova pri njih. Nič premišljanja; če sta naša zraven, so že pravi! Tako sigurnost in tako zaupanje v naše. Kjer sta naša, tam je prav, tam je poštenost, tam je zavednost; saj sta naša, o tem se ne debatira. Malo družin je takih, da se tako dobro poznajo in zaupajo med seboj.

Potem smo se pa srečavali, če že ne vsak dan, tedensko pa gotovo. Koliko borb smo imeli skupno proti partizanom; od Sv. Mohorja pa do požganih Dražgoš. Največ seveda okrog Topole in Lajše. To so bile borbe, da smo jih komaj pregnali, a ko smo odšli, so bili takoj za nami v vasi. Tudi na Sv. Križ smo skupaj jurišali. Saj je bila nemško-policijska postojanka v Selcah, kakih 35 mož, ki so jo že večkrat hoteli zapustiti, pa so se z našim in žabniškim domobranskim vodstvom dogovorili, da bo toliko domobrancev v Selcah, kolikor časa bo potrebno. In res nas je bilo vso zimo 1944-45 vedno kakih 60 do 100; nekaj iz Žabnice, ostali pa mi. Partizani so imeli vse te vasi od Selc naprej po dolini za njihovo osvobojeno ozemlje; Češnjica, Železniki, pa Žali Log in to ob cesti, da ne rečem obrobne in hribovske vasi, o katerih zaenkrat še sanjati nismo smeli.

Snega je bilo to zimo ogromno, tako da s patrolami ni bilo mogoče ven; edino nazaj proti škofji Loki, po cesti k dekletom v Dolenjo vas smo hodili; pa so nam tudi to otežkočili partizani, ker so postavili zasedo pod vasjo Topole, kakih 300 m nad cesto. Od takrat naprej, kdor je hotel iti v Dolenjo vas, je moral računati, da bo ves čas spremljan od partizanskih krogel. To je trajalo kakih 15 dni. Pa smo se neko noč dogovorili, ker nam je šlo že preveč na živce: gremo nadnje. Zjutraj ob tretji uri smo se dobili za cerkvijo, kjer se prične vzpenjati hrib Goverovna s kakih 70 odstotkov padca, ki je že v poletju izgledal za neprehoden, sedaj pa z 1,50 m in več snega... Ko smo gazili naprej, več kot meter eden ni naredil, pa je šel drugi, itd. Ob pol sedmi uri nekako smo prišli na vrh. Vse v največji tišini. Še kakih 200 m, pa smo prišli do poti Topole-Lajše, kjer je bila njihova brigada. Tu smo na hitrico obračunali z zasedo, ki ni dala nobenega odpora, in že se spustijo v Topole; le jaz sem ostal s fanti na mestu, da bi branil prihod pomoči iz Lajš. Doli v vasi pa pokanje in kričanje. Ni trajalo dolgo, kake pol ure, ko dobim znak, naj pridem doli in od tam pa po poti nazaj v Selca. 38 jih je padlo; ušel ni nobeden; morda se je kdo skril. Skoraj vsak je prinesel nekaj orožja, naših pa niti praske ni imel nobeden, tako so bili iznenadeni.

Tisoč policistov se je pripeljalo v Selca s tovornjaki in oklopniki. Največ Bolgarov, pa tudi Hrvati in druge narodnosti so bili zraven. Zelo dobro oboroženi s šarci-mitraljezi, ostali pa avtomatične napadalne puške, ki sem jih tokrat prvič videl. Le oficirji so imeli brzostrelke. Kako navdušeno so nam pripovedovali o borbah in zmagah, da imajo le tri dni časa, da očistijo dolino, nato pa gredo nazaj na Hrvaško. Drugi dan se odpeljejo proti Železnikom, pa so prišli le do Češnjice. Tam iz Podlomka so jih čakali mitraljezi, težki fiati in težke brede, na južni strani doline pod Ojstrim vrhom pa drugi. Tri dni in tri noči je trajala borba, nič ni prenehalo streljati, v Selca pa so vozili mrtve in ranjence in nato v bolnišnico v škofjo Loko. Po treh dneh so se policisti umaknili, rekoč, da morajo iti drugam.

Morda teden ali 14 dni zatem gremo žabniški in Loški domobranci k Sv. Križu. Bil je zelo mrzel dan in tudi snega še veliko. Ker še nismo njeteli na portuze, se spustimo v Kališe, kjer nam jih nekaj pobegne, da

streljamo za njimi, in že gledamo na Češnjico, kako se doli sprehajajo partizani in vozijo s sankami po cesti Češnjica-Železniki, in že začnemo streljati nanje. Takrat se pa oglasi fiat izpod Podlanka pik — in drugi pik. Težki mitraljezi so jim zamrzili, reče Polde Volčič; juriš na Češnjico in že drvimmo navzdol. Ne vem, kateri sem pritekel v vas; opazim ne daleč od mene Lovreta, kako so se mu svetile oči, pa že smo drveli naprej v Podlovk nad fiate in smo jim enega vzeli, pa nazaj na cesto in v Železnike. Portuži bežijo na vse strani in ne nudijo nobenega odpora, tako so bili iznenadeni. Seveda je bil ta udar neorganiziran, spontan in s takim elanom, da nas ni bilo mogoče ustaviti. Ko smo se pa začeli umikati iz Železnikov nazaj na Češnjico in nato v Selca, so pa nas ves čas obstreljevali s težkimi mitraljezi in tudi pritiskali za nami. Hvala Bogu, da so policisti iz Sele prišli za nami in so izpod Kališ kolikor toliko ščitili umik. Imeli smo enega ranjenca, Pušar Jaka, pa tudi nič hudega. Smo bili še kar zadovoljni s to patrolo, čeprav smo se morali nato prisiljeno umikati. V vseh teh borbah je bil vedno tudi Lovro; vesel, dobre volje in pripravljen povedati kak vic, zraven pa zapel, da smo ga kar občudovali. Kako vesel in ponosen je bil na svojo pol avtomatično italijansko puško, ki si jo je sam priboril pod Planico. Ko se je pa ustanovila Škofjeloška udarna četa, je bil Lovro zopet zraven; seveda prostovoljno. Skupno smo se nazadnje umikali na Koroško že pod vodstvom S.N.V., ki je bila vse drugo kot dobra, brez reda in komande, čeprav sta bila k nam postavljena pomočnik Kepic in major Mehle — odločilna fanta.

Zopet te je v Vetrinju rešila skupnost družine; kamor gremo, gremo skupaj. In je dodal oče: „Ko bodo fantje zopet oboroženi, pa gresta še vidva zraven.“ Pa pozneje v lagerju Pegcu — kdo ga kot odličnega pevca in pozneje v Spittalu ni poznal; vedno pripravljen za šalo, dobre volje, z novimi vici. Smo ga že tam večkrat polumpali. Seveda si ostal iz Kamne Gorice, pa smo ti rekli kar Kropar, in se ti ni dopadlo. Pa tudi Ločani smo te imeli za Ločana. Ko sem že tukaj v Argentini v mislih hodil po teh hribovskih vasicah in hribih, kjer smo za časa revolucije preganjali partizane, pa sem že pozabil ime vasice ali kraja ali ime kakega soborca, sem kar Lovreta vprašal, pa mi je takoj povedal, tako dober spomin je imel.

Ko smo se leta nazaj dobivali Ločani in prijatelji na kaki gostiji, si bil ti vedno zraven; in ko smo v jutru odhajali domov, je bilo kar lepo pogledati na celo kopico izpraznjenih steklenic, pa se nam ni nič poznalo, saj smo se celo noč zabavali z vici in prepevali. Kdo nam bo sedaj zapel „Mačka“, ta je bila tvoja, da ne govorimo o „En starček je živel“, ta je odšla s teboj v grob, vsaj med nami ga ni. Seveda se je tudi tisti kup steklenic z leti manjšal, tako, da nam je bilo kar nerodno; zadnjič na silvestrovo pri Matevžu; čeprav je dobra volja ostala.

Tukaj v Argentini je Lovro imel skupaj z bratom Francetom železostrugarsko delavnico, pa sta največ popravljala in izdelovala namestne dele za vsakovrstne stroje. Vse to sta znala narediti in popraviti; tudi zato je bil Lovro dobro poznan med domačini.

Ko se je pa ustanovila organizacija Društvo bivših protikomunističnih borcev, je bil Lovro takoj zraven. Ob reorganizaciji pa je stopil k Taboru, kjer je bil vsa ta leta odbornik. Pa tudi vsa leta zelo delavni odbornik „Zavetišča škofa dr. Gregorija Rožmana“, zadnja tri leta pa blagajnik. Si kar ne moremo predstavljati Zavetišča brez Lovreta. Vedno pripravljen na pomoč, pri vsakemu delu in vsakemu, ki bi bil pomoči potreben. Ko sem se pred sedmimi leti preselil v to hišo, kjer sedaj živim, sem ostal brez telefona, pa si me ti obveščal z novicami iz naše skupnosti. Hodila sva skupaj kropit umrle prijatelje in znance ali za pogrebom. Tudi za seje Tabora si mi prišel Ti povedat. Za vse to sem Ti zelo hvaležen, posebno pa še za časa moje bolezni, ko si me dnevno obiskoval, organiziral zame kri in mi bil vedno za vse na razpolago. Hvala Ti, Lovro! V lepem spominu Te bom ohranil in Ti ostal hvaležen vse življenje. Zelo Te bomo pogrešali jaz osebno, Zavetišče, Tabor. Ob sejah je bil vedno Lovro tisti, ki je rad in znal pripraviti kosilo, asado, vse, da smo jo lahko potegnili v popoldan. Posebno pa Te bodo pogrešali bratje in sestre, pa nečaki in nečakinje, saj jim nisi bil samo brat in stric, pač pa tudi oče. Na vse si pazil, vedno bil v pomoč v nesrečah, pa so Te tudi kot dobrega očeta radi imeli. Bog naj Ti poplača za vse!

V imenu prijateljev in sebe

Vencelj Dolenc

MNENJA IN VRENJA

KOCBEKOV ZBORNIK

Izšel je že tolikokrat naznanjeni in zopet zanikani Kocbekov zbornik v začetku leta 1987 pri založbi „Obzorja“ v Mariboru in menda istočasno, če ne že prej, tudi v Zagrebu.

Kot je znano, zbornik ni izšel skoraj pet let zaradi prispevka Spomenke Hribarjeve „Krivda in greh“; zato bi zaradi razsežnosti, polemičnosti, mnogovrstnosti, različnosti in kakovosti snovi ostal samo pri njem. Posebno pa naj bi bil poudarjen vidik emigracije, zaenkrat samo moj, ki je Kocbeka objavljala — Kocbeka pesnika namreč — o Kocbeku politiku je čisto drugače sodila. Na prvi pogled ne veliko drugače; saj tudi v zborniku dobimo izraze „ta sanjač, ta naivni, tisti nesrečni Kocbek“ — torej stične točke obstajajo, še najmanj pa obstajajo prav ob „Krivdi in grehu“ Hribarjeve, čeprav je bila večkrat citirana med emigracijo prejšnje leto. Eno prednost ima prispevek Hribarjeve v zborniku — lahko je razumljiv zaradi čustvene obarvanosti, je pa zaradi tega tudi toliko bolj novaren. Na prvi pogled: Zlato, čisto zlato! Poberi ga in v shrani v globino duše! tako bi človek pomislil. Zgrozi se pa, če premisli, kaj je Hribarjeva napisala.

Drugo je s prispevki drugih avtorjev zbornika: pisani so za elito, so na strokovni višini in čez, so za tak slavnostni zbornik, so za sodobne in prihodnje bralce, prav tako občudovalca Kocbeka, so za „slovenskega svetnika“, kot ga je imenoval Josip Vidmar.

Ni da bi se emigrantski pisun razpisoval o ljudeh, kot so Jože Snoj, Janez Gradišnik, Andrej Capuder, Ivan Urbančič, Taras Kermauner, Denis Poniž, Niko Grafenauer, Tine Hribar. Do eksegetov in apologetov Kocbekovega dela in življenja pač ne bo segel borni glas iz argentinske pampe; če pa bo, bo zadosti, da postrpajo s čevlji: „Kaj ti, kam se siliš s svojo brkljarijo? Vse je že napisano, ocenjeno, utemeljeno, preverjeno, vsi smo za to!“ Le kje meni ubogemu?

Zbornik si velja ogledati še bolj zaradi „Krivde in greha“, ker sta ravno ta dva zadrževala izid knjige. Zdi se, da je bilo treba slovensko publiko pripraviti na zbornik, izdajo samo pa prikazati kot veliko koncepcijo katoličanom, da je roka „tovarišije“ odnehala, da že imamo demokracijo in svobodo pred vrati, če ne že v Sloveniji. Zgodovinarji, književniki, politiki, funkcionarji naj bi pripravili družbo na Kocbekovo resnico. Njihova in Kocbekova resnica naj bi se razlikovali, vedno pa prikazovali Kocbeka kot mejnika v zgodovini, kot nekaj nepresegljivega ali vsaj ne še doseženega, vedno pa pravovernega.

Resnic je torej več: Kocbekova resnica; poleg te so še polresnice, zamolčevane resnice, resnice, ki niso resnice, resnice, ki bodo postale resnice, prikrite resnice itd. Že sama terminologija, ki se je poslužuje zbornik, bi bila pred leti odurna, odvrtna, zoprna bivšim tovarišem, danes se jo pa sprejema kot nekaj samoumevnega: krivda, greh, nedolžnost, vrednote; in če isti dodamo še nasprotja, se znajdemo v pravi zmešnjavi in moramo biti naravnost hvaležni Hribarjevi, da je po dialektični metodi odkrila „istost“, npr. istost nedolžnosti in krivde. Kaj samo istost-krivda ima naravnost prednost pred nedolžnostjo!

Ali je bil res tako nevaren prispevek Hribarjeve, da je moral čakati na blagoslov partije toliko časa? (z Ruplovimi besedami „koordinacije“, kar je eno in isto; tukaj res lahko govorimo o istosti). Brez dvoma je nevaren tako za nas kot za slovensko družbo, le za komuniste ne! Prispevek je namreč pisan tako, da njim ne škodi, škodi pa lahko vsaki pošteni družbi zaradi sprevečanja pojmov, čeprav se večina pri branju tega ne bo zavedla.

Vzemimo že s prve strani takšen primer: „Prevrednotenje pomeni, da krivda ali stvar, ki nekdanje niso pomenile vrednote: nekaj, kar nekdanji ni veljalo, zdaj kot veljavno priznaš in s tem tako šele postaviš.“

Kar ni protislovno (novo, drugače, v novem redu), bi človeško bilo še sprejemljivo, niso pa sprejemljiva protislovja!

Zastonj je pri tem mešati pojme: „V tako razgibanem obdobju zgodovine se stališče pravnega pojmovanja popolnoma spremeni, postane namreč politično.“ Pravni monstruum, novi makiavelizem, povzdignjen na oltar revolucije! Gre za novo revolucijsko moralo? Pozno opravičevanje umorov

za dosego oblasti? Posmrtno obtožnico kot pri Natlačenovem umoru? Zagovarjanje kolektivne krivde? Ostanke semitske morale pri Kocbeku? (Bollje, da pogine eden, kakor celo ljudstvo!) Citat je Kocbekov in po njem ga lahko sodimo — Hribarjeva ga samo citira in razpreza svoje poglede in inženja, ki se ne razlikujejo na tem mestu od Kocbeka. Ne sodi Kocbeka, ga ne prikazuje črnega in belega, kot je to storil Jože Snoj (čeprav črnega dosti manj!). Kot da bi z zbornikom hoteli podzavestno narodu vsiliti, kaj naj misli, kako naj gleda na tega „slovenskega svetnika“. Še Snoj pravi, da je Kocbek bil od l. 1943 zunaj Slovenije in da ni nič vedel, kaj se tam godi, preden je Kocbeka sploh kdo česa obtožil. Hribarjevi, kot da bi ji bilo naročeno, da naj piše o rojstvu, rasti in upravičenosti nove revolucionarne morale, h kateri je Kocbek toliko pripomogel, ne pa o njenih rezultatih. Kocbek samo propovednik revolucionarne moraje, samo soustvarjalec, ne pa tudi ostvarjalec? Ti naj bi bili komunisti, on pa samo oznanjevalec.

Aplikacija te revolucionarne morale se je preizkusila na samih krščanskih socialistih po Sušicah, od takrat ko so prišli ob vso organizacijo, morali pa so nositi „blaženo krivdo“. O tem ni nič v zborniku; Hribarjeva je bila takrat komaj rojena. Poznanje pri Hribarjevi te „blažene krivde“ je komaj polovično, o njej govori samo v zvezi z roškimi pokoli. Pri tem se skrbno ogiba drugih izrazov kot klanje, metanje živih v jame, mučenje, kar bi ji lahko oprostili, saj ni mogla do emigracijskih publikacij, kaj šele do kakšnih arhivov.

Oglejmo si tisto „blaženo krivdo“, kajti na njej sloni Kocbekovo opravičevanje in razlaga njegovega mišljenja in delovanja, v njej je tudi srčika prispevka Hribarjeve.

„Češčena Marija, Gnade si polna, Gospod je s Teboj, blažena si med ženami in blažen je sad Tvojega telesa, Jezus!“ je najbrž molil Kocbek, kot je molila vsa njegova generacija tja do l. 1940. Iskanje, kdaj se je spremenila „češčena“ v zdravo, bi nas pripeljalo najbrž v dobo sokolskega razcveta pri nas. Za milost je Trubar uporabljal včasih „Gnado“, včasih tudi milost, čeprav milost dobimo že v mezopotamskih kulturah.

Druga stvar pa je „blažen“, ki so ga čistilci jezika odpravili in namesto njega vpeljali blagoslovljen, tako da je komaj še ostal v cerkveni rabi (prištet med blažene). Poleg tega pa ima blažen še pejorativni pomen v drugih slovanskih jezikih, tako da ni treba preveč tožiti za njim.

Le zakaj je moral Kocbek poseči nazaj po besedo in jo izkopati, če je pa že skoraj izginila iz rabe?

V istem zborniku dobimo prispevek dr. Iva Urbančiča „Poetika Kocbekove poezije“, ki nam vsaj deloma osvetli ponovno uporabo besede „blažen“. Tako pravi Urbančič: „Naše misleče spremljanje nam odkriva nepričakovane, silovite, umite, prerrojene besede...“ Spada „blažen“ in „blažena krivda“ med te nepričakovane, silovite, umite, prerrojene besede? Vsekakor! Vendar pogledj, zakaj?

„Blagoslovljen“ in „blagoslovljenega“ se je polastila Cerkev in Kocbek ni mogel za „morilce, ki so pobijali morilce v Rogu“, rabiti izraza, da

so bili blagoslovljeni ali mičosti polni — uporabil je „umito, nepričakovano, silovito, prerajeno“ besedo „blažen“. Pravzaprav jo v zvezi s pokoli v Rogu uporablja Hribarjeva, Kocbek jo je uporabljal že prej, ko je govoril o umorih dr. Natlačena in dr. Ehrlicha. Kar trdita oba, je da so „morilci morili morilce“, da je morilcem bila dana milost, ki je obstajala v tem, da so se odpovedali prvobitni nedolžnosti in sprejeli „blaženo krivdo“ za narod nase. Bili so prej nedolžni, s pobojem pa so postali „blaženi“ — še več — postali so „blagoslovljeni“, če vzamemo slovenski prevod semitskega pozdrava-molitve. Kot je Kristus — jagnje božje — vzel nase grehe človeštva, tako so tudi morilci domobrancev sprejeli nase krivdo in greh, kajti greh je bil, zavijajmo ga tako ali tako, za roške pokole.

Po pravici ali po krivici — ni važno — je Ruda Juržec uporabil vsako priliko, da je Kocbeka označil za semita, in pri tem se zastavlja vprašanje duhovnega dedovanja čez biološko, kar bi bila zanimiva temo o bližanju, oddaljevanju, oplojevanju, ponarejanju, vsiljevanju individualnih mentalitet, morda tudi nacionalnih — tema, ki v zborniku ni obdelana.

S filozofskega vidika Kocbekovo združevanje nasprotujočega si ni torej dopustno, s poetičnega peša pa prav to umivanje in prerajevanje besed, obenem pa tudi prepogosta raba nejasnih, abstraktnih pojmov kot: prabit, praižvir, praižvor, prastanje, praprebivanje itd., kar mu je očital že Josip Vidmar, ko je zamahnil z mogočno roko — sedaj nemočno — po „slovenskem svetniku“. Torej ne bi šlo za veliko uslugo slovenski poeziji, pač pa za pomanjkljivost. Po Jožetu Snoju bi bila ta opravičljiva, ker je bil Kocbek patološki tip.

„Najhujši zločin ni v dejanju, temveč opuščanju.“ Stavek se nanaša na opuščanje dejanja, ki da je najhujši zločin po revolucionarni logiki, ki ne rabi omahljivcev — revolucija rabi podložnike, ki se slepo pokore v čistosti, v izvrševanju, v ustvarjanju in graditvi novega reda. Opuštili poboje bi bil torej najhujši zločin, ostali bi brez „blažene krivde“, ne bi bili „blaženi“. Zraven tega se pa „blažena krivda“ razlikuje od navadne — po prvi smo „blagoslovljeni“, če jo izvršimo v službi naroda, po drugi pa ne.

Kljub temu, da je bil Kocbek nekdanji semenišnik, mu je ostal precej zblojen pojem greha. Navezovati ga na vojaško pravo, je bogokletje in herezija. „Nihče med nami nima greha, dokler ne prestopi zakonov vojaškega prava.“ Torej je vojaško pravo mera za določevanje greha. Kot zagnalač pa se je vojaško pravo prav takrat spreminjalo; Kocbek je bil radoveden, če so sodbe že revolucionarne ali so še narodno etične. Za Kidriča tega problema ni bilo; ne pred podpisom Dolomitske izjave, ne po podpisu. Po podpisu se je vse samo toliko spremenilo, da so krščanski socialisti, sokoli in liberalna inteligenca zadeli križ „blažene krivde“ na rame in ga delili s komunisti. Postali so „blagoslovljeni“.

Morebiti bo Hribarjeva prišla navzkriž z uradnimi zgodovinarji zaradi uporabe „državljska vojna“ (dr. Tone Ferenc, dr. Dušan Biber), ki trdijo, da državljske vojne ni bilo. Po Kocbeku je bila in pokoli so bili

iz „strahu, ostudne bojazni pred premaganim sovražnikom“. Bog sam ve, kje so ga premagali!

Pri tem pa zadenemo na vprašanje legitimnosti revolucijske oblasti. Je bila takratna družba res večinsko za novo revolucionarno oblast, le peščica izdajalcev ne? Ta peščica ni bila, ni predstavljala odpora večine takratne (in morda sedanje?) slovenske družbe in jo je bilo treba zreducirati in sterozizirati, da sprejme novi red? Hribarjeva citira Kocbeka: „Žal ali ne žal zapeljanih ljudi, mi moramo tako ravnati, ker smo ofenzivni duh!“ Citat je iz „Tovarišije“, ki je dnevnik iz prvih let državljanske vojne.

Škoda, da Hribarjeva ni omenila Kocbekove sreče, ko mu je Dušan Pirjevec poklonil študijo o „Bratih Karamazovih“. Nikdar nisem študije prebral, vendar si upam trditi, da vem, zakaj je bil Kocbek srečen. V njej gre gotovo za problem „blažene krivde“, ki je bil problem Kocbeka, Pirjevca in mnogih drugih, ki ga je obdelal Dostojevski v pesmi o Velikem inkvizitorju.

V Sevilji, v mogočnem „auto de fé“, je Veliki inkvizitor poslal v smrt na grmadi stotino heretikov — ad maiorem Dei gloriam! Sreča se s Kristusom in Veliki inkvizitor ga da vreči v ječo, zvečer pa ga obišče in začne se njegov monolog, kajti Kristus molči. Veliki inkvizitor čuti in ve, da ne ravna prav, toda svoje ravnanje opravičuje s tem, da je to v srečo ljudi. Ko pride na konec monologa, vzklikne: „Vsi bodo srečni, samo jaz ne!“ Kristus, ki ga je molče poslušal, ga poljubi in Veliki inkvizitor odide.

Za „blaženo krivdo“ je šlo! Zato je bil Kocbek tako srečen. V resnici je pesem o Velikem inkvizitorju paradija krščanstva, Veliki inkvizitor ni bil tako srečen kakor Kocbek. Kristusov poljub je bil iz usmiljenja, ne pa v potrditev Velikemu inkvizitorju, da je pravilno ravnal. Ivan Karamazov je zblaznel, Boris Kidrič prav tako, v temi je umrl tudi Edvard Kocbek, ker niso mogli prenašati bremena „blažene krivde“. Poblazneli so, ker so prekasno opazili razkorak med ustvarjeno revolucijsko moralo partije in moralo človeštva. V ruščini blaž pomeni prav blaznost, norost. Postali so res „blaženi“ na tem svetu.

Izvor pridevnika „blažen“ sega pri Kocbeku v leto 1942. V svojih zapisih uporabi besedo za oznako duševnega stanja rablja, ki je mučil in pobil nosečo učiteljico Darinko Čebulj in kaplana Henrika Novaka. Iz Kocbekovega dnevnika zvemo tudi za njegovo duševno stanje; po mučenju obeh je odšel v šotor Borisa Kidriča, kjer sta še pozno v noč razpravljala in obveljala je Kidričeva trditev, ki jo Kocbek že potolažen navaja, ko odhaja iz šotora v „Dnevniku“: „Žal ali ne žal...“

Ko pri tem navajam rojstni dan pridevnika „blažen“, bi še omenil, da je tudi rabelj Ilja Badovinac postal „blažen“ in blazen. Hribarjeva teh podrobnosti seveda ne omenja, ker jih ne pozna. Ona začne in neha z roškim pokolom. Iz njenega prispevka v Kocbekovem zborniku izstopa presunljiv klic: „Zločin je bil!“ Da zločin je bil, pobiti toliko ljudi — ne

zločincev, kakor pravi ona, pač pa neoboroženih ljudi, mesec dni po koncu vojne, brez sodbe, iz maščevalnosti, predvsem pa iz strahopetnosti, zamolčati pokol pred narodom, kar je travmatiziralo celo slovensko generacijo. Vendar ne prizna, da je to bil zločin nad narodom, ampak še naprej trdi, da je bila „blažena krivda“ za domobranske morilce. Kocbek imenuje to „dar“ posameznika bližnjemu. S pokolom so žrtvovali same sebe, obsodili same sebe na trpljenje, dvom, iskanje dokazov, da zločin opravičijo, da jim bodo potomci hvaležni za „dar“. Toda „dar“ je bil pretežek tako zanj, kakor za potomce. „Družbena amnezija“, ki jo je predvideval Kocbek v „Tovarišiji“, ni nastopila; prav „Krivda in greh“ Spomenke Hribar to dokazuje.

Pošten je človek, ki ne greši za korist, greh ni greh, če je storjen nekoristno, zlo ni zlo, če ga povzročim nesebično, pravi v istem Zborniku Taras Kermauner v opravičenje Kocbeka. Bo vsaj to drža'o?

Slovenska Cerkev je Kocbeka pokopala s križem, srpom in kladivom. Zaenkrat še ni prišlo do sinteze. Bo kdaj?

Tone Brulc

Spomenka Hribar

KRIVDA IN GREH

(Nadaljevanje)

Sveta jeza in sovraštvo

Kako se je to moglo zgoditi?

Odpreti bomo morali veliko listov zgodovine, da bomo dobili odgovor na to vprašanje — predvsem pa, da bi to sploh mogli dojeti.

In kdaj je zrasla tolikšna maščevalnost? In od kod tolikšno sovraštvo?

Kocbek v opisu enega svojih pogovorov premišlja po svoje: „Nemiren sem, pred uro sem se zapletel v pogovor s tovarišem, ki je prišel poročat in me je presenetil s svojo grozovitostjo. Še zdaj ne morem razumeti njegovega neusmiljenega govorjenja. Pred vojno je bil na vse strani pravičen, in najbrž tudi zdaj nikomur na svetu ne želi nesreče, pa vendar je bruhnila iz njega maščevalna misel, nesmiselna in nečloveška. Prestrašil sem se časa, ki začenja z nečloveškostjo leve in desne kužiti tudi čiste ljudi. Kar nekam naravno postaja, da svojega nasprotnika vedno bolj sovražiš, da ga živalsko zaničuješ in da ga hočeš z mučenjem in smrtjo izničiti.“ (41) Kocbek je tenko zaznal, kako nečlovečnost leve in desne vedno bolj širi nečlovečnost tudi na ljudi, ki o njih ne bi pričakovali, da bo-

do kdaj postali neusmiljeni in nečloveški. Kaj je v človeku, da je to tako? Da sovraštvo zajema vedno več ljudi? „To se mi zdi tem bolj čudno, ker smo izpovedovalci družbenega nazora, ki hoče nasilje dokončno premagati in spraviti s sveta.“ (42) Za Kocbeka je nasilje začasna nuja. Je sredstvo za odpravo nasilja sploh. Z našim nasiljem bomo sploh odpravili nasilje, ker ga bomo pravočasno končali, omejevali pa že med samo vojno. Po njegovem naj bi bilo nasilja torej vedno manj, ne pa vedno več. In sovraštva naj bi bilo vedno manj, ne pa vedno več. Toda če naj bi tako bilo, potem je tudi danes, prav danes že treba gledati na to, kako se z nasiljem ravna, da ne bi postalo samo sebi namen.

Torej ne smemo ubijati iz sovraštva; „manj sovraštva in več svete jeze“, (43) je vzkliknil. Sveta jeza je za Kocbeka nekaj drugega, je „stanje elementarne razkačenosti“. (44) Sveta jeza te obide nad neko temeljno krivico, ki te zadene v srce; nad okupatorjem, ki je prišel k nam in hodi po naši zemlji, kakor da bi bil on gospodar. Sveta jeza te napolni z nečloveško močjo, da bi to temeljno krivico ali ranjenost odpravil. Da bi si izbojeval nazaj, kar ti je bilo odvzeto, pa je tvoje po vseh človeških in božjih postavah. Sveta jeza te obide nad krivico in trpljenjem, ki ga je kdo komu povzročil brez usmiljenja, iz golega maščevanja.

Tudi iz svete jeze se ubija, ne le iz sovraštva. Je pa razlika: „Odkril sem, da njeno nasprotje ni racionalna obsodba, temveč sovraštvo“. (45) Sovraštvo je nasprotje sveti jezi. Racionalna obsodba je že distanca do sovraštva. Racionalna obsodba tudi more izhajati iz sovraštva, vendar to ni več slepo sovraštvo, ne more biti živalsko zaničevanje in hotenje z mučenjem in smrtjo zničiti svojega političnega nasprotnika. „Sovraštvo je zgolj refleks nagona, s sovraštvom moremo le rušiti, graditi nikoli. Sovraštvo je v bistvu anarhično, drobi človekovo duševnost in mehanizira voljo. More se sicer izražati zelo učinkovito, saj poznamo prav rafinirano tehniko sovraštva, toda vsa ta nagoniska intenzivnost razoseblja in dela človeka surovega.“ (46) Surovega in brutalnega.

„Nekaj drugega je jeza, razkačenost, sveta jeza.“ (47) V čem sta si ista in v čem sta si različna sveta jeza in sovraštvo? „Sovraštvo spodkopuje človekove korenine, jeza pa je biblijska strast, nekaj svetega in rodovitnega,“ pravi Kocbek in dodaja: „meni zelo bliskega“. V tem smislu prebuditve svete jeze, razume Kocbek tudi samo osvobojevanje: „Mislim, da je slovensko osvobojevanje nemogoče bez svete jeze, brez jeze sploh.“ (48) Še več, prepričan je bil, „da bi Osvobodilne fronte in njene rastoče sile ne bilo niti brez družbenih motivov niti brez moralne razkačenosti, ki se je pre-

(42) Prav tam.

(43) Tovarišija, str. 72.

(44) Tovarišija, str. 281.

(45) Tovarišija, str. 282.

(46) Prav tam.

(47) Prav tam.

(48) Prav tam.

budila v našem ljudstvu ob zasedbi. Družbena in moralna gibala se združujejo v en sam motor in temu motorju lahko rečemo sveta jeza. Celo to lahko rečemo, da je sveta jeza bistvo slovenskega osvobodilnega gibanja.“ (49) Če je sveta jeza motor osvobodilnega gibanja Slovencev — od kod potem sovraštva, ki da je nasprotje od svete jeze? Od kod, tega Kocbek ne pove, opaža le, „da bi bilo dobro, ko bi bilo med nami manj sovraštva, tega gluhega in v zemljo zabitega nagona.“ (50)

Kje je meja med sveto jezo in sovraštvom, ali drugače, kdaj se sveta jeza sprevrže v sovraštvo? Ne vemo, Kocbek uvidi le njuno nasprotje; vse svoje premišljanje razvija iz svete jeze in iz razlike svete jeze od sovraštva: „Revolucionarnost je sveto razpoloženje, ki se ne sme nikoli izmiliti v igro ali račun.“ (51) Zato mu vedno globlje in vedno več sovraštva, ki ga zaznava okrog sebe, zbuja začudenje, njegovemu sobesedniku pa za čudo ne: „Pravičnost in nasilje sta v zgodovini organsko povezana, pravičnost in proletarsko nasilje še posebej,“ je bil njegov jasni odgovor. In Kocbek: „Brez dvoma, samo kako? Potrebno je razločevanje: proletarsko nasilje hoče odpraviti zlo, ne pa uničiti nosilca zla. Marksistična učinkovitost hoče pričevati za človeka, saj odpravlja nasprotje med vrednoto in dejstvom, med pravičnostjo in nasiljem. Ali naj te mar jaz poučim o tem, da hoče marksistična revolucija ustvariti nove medčloveške odnose, ne pa teoretično in abstraktno skladje med vrednotami?“ sprašuje svojega sobesednika. Takšno je bilo pač njegovo prepričanje, da hoče marksistična učinkovitost odpraviti nasprotje med vrednoto in dejstvom, med pravičnostjo in nasiljem. Da imamo torej pravično in krivično nasilje, kakor imamo po njegovem tudi pravične in krivične likvidacije, itd. — Toda — kaj je to nasilje kot tako? In kako odpraviti zlo — človeka pa ne? In kako odpraviti nasprotje med pravičnostjo in nasiljem? Kocbek je prepričan, da tako, da odpravimo nasilje, njegov sobesednik pa ne — kajti nasprotje med nasiljem in pravičnostjo je mogoče odpraviti tudi tako, da se nasilje samo razglasi za pravičnost, kakor to dejansko njegov sobesednik tudi razume.

Vendar tudi Kocbek ne popusti v svojem razumevanju marksizma: „prav marksist ne sme človeka ponižati v predmet in mu pripisati absolutno zlo, kajti prav po marksizmu nihče ni prostovoljno hudoben.“ Takšno razumevanje marksizma, da namreč človek ni prostovoljno hudoben, ker je pač produkt socialnega okolja, in da je to potemtakem treba tudi upoštevati pri odmeri kazni, je Kocbeka zbliževalo s tovarišijo. Menil je, da o istem mislijo na enak način.

Po njegovem mnenju človek, ki deluje iz svete jeze, ne more postati „kaznovalec“. Maščevalec, kaznovalec, se ozira v preteklost, poravnava račune za nazaj — in s tem obremenjuje prihodnost. Kaznovalec je tisti, ki „nujno zabreže v absolutno zanikanje in ne prenese več adamovske solidar-

(49) Tovarišija, str. 232.

(50) Tovarišija, str. 73.

(51) Tovarišija, str. 165.

nosti med krivim in nekrivim, med pravičnikom in krivičnikom. S tem pa uvaža nevarno skrajnost v novo oblast, kajti kadar neka oblast preveč zanika, pa premalo potrjuje, postane življenju tuja". (52) Takšen „kaznovalec“ se je torej porajal v samem osrčju svete jeze, narodnoosvobodilnega boja.

In porajala se je kaznovalčeva nečlovečnost: „To me je globoko vznemirilo, poleg jarega gospostva se v nekaterih novih krajevnih oblastnikih javlja nečlovečnost.“ (53) Strah ga je „novih idejnih psihopatov in političnih analitikov“. (54) — Zakaj se je porajal „kaznovalec“? Takšen „kaznovalec“, ki je povsem zapadel v zanikanje, zakaj večjega zanikanja kot je uboj svojega političnega nasprotnika, pač ni. Nobene adamovske solidarnosti, nobenega dopuščanja in popuščanja, temveč zgolj samozavest Gospodarja nad življenjem in smrtjo, Samozavest absolutne Resnice, ki predstavlja in pooseblja „pošastno premoč zgodovinskih in družbenih iluzij“, (55) in ki se kaže v tem, da postaja smrt „najvišje merilo njene moči“.

(Sledi)

(52) Listina, str. 302.

(53) Listina, str. 365.

(54) Listina, str. 54.

ZA ČIŠČENJE POJMOV

RESNICI NA LJUBO

PISMO BELGIJSKEMU ČASOPISU:

Uredništvu „La Libre Belgique“

Boulevard E. Jacquemains, 127

1000 Bruxelles

Bruxelles, 19.—20. decembra 1987

Gospod urednik „X“

Kot odgovor na Vaš „nepozabni“ članek tega jutra, ki je izšel pod naslovom: „Neka tuja intervencija proti Jugoslaviji“, jemljem svobodo, da Vam odgovorim.

Predvsem članek ni podpisan, napisal ga je torej redaktor, ki ga imenujem g. „X“.

Na vsak način je zelo težko odgovarjati neznanemu človeku in to predvsem zato, ker ta g. „X“ ne pozna zgodovine moje domovine. Govori o Albancih in o „Kosovu“, a ni niti z eno svojo nogo stopil v to „avtonomno“ pokrajino.

Končno, na kaj se naslanja? Verjetno na razgovore, na novinarske pripovedke.

Jaz sem Slovenec, toda zelo dobro poznam Kosovo in njeno zgodovino, ker sem pred vojno živel več let v Kosovski Mitrovici.

Govorimo torej o stvari, ki jo g. "X"-u zamerjam.

Od vsega začetka te mučne afere o Kosovu se Vi stalno zavzimate za Albance proti Srbom! Zaradi česa?

Zdi se mi, da sem našel točen odgovor, da Vi, gospod "X", ne poznate zgodovine in tudi ne razlogov, na kakšen način in zaradi česa so Srbi, ki so bili v veliki večini v tej pokrajini vse do vojne leta 1941, hi-poma postali manjšina.

Kdo je po Vašem mnenju ustvaril „neodvisno državo“ Albanijo leta 1913? Zdi se mi, da je to bila avstro-ogrška monarhija! Iz kakšnih vzrokov? Proti komu? Razlog je bila Srbija, ki je izšla kot zmagovalka v Balkanski vojni. Zakaj ni takrat Avstroogrška potegnila meje, ki bi vsebovala tudi Kosovo, temveč je de facto in de jure že vnaprej postavila sedanjo mejo med Jugoslavijo, (tedaj Srbijo in Črno goro) in Albanijo? Prav gotovo ne iz nekakšne ljubezni do Srbov, temveč zaradi tega, ker so v teh krajih živeli Srbi v veliki večini, in ker so Albanci tedaj predstavljali neznatno manjšino. Toda ta vojna je popolnoma spremenila te probleme. Zaradi strahot, ki jih je bila kriva avstroogrška vojska, ki ji je pove-ljaval general Oskar Potiorek in kasneje pruski general Avgust von Mackensen, so morali Srbi teh krajev zapuščati svoja ognjišča.

Kasneje, po izgubljeni vojni aprila leta 1941, se je Jugoslavija spre-menila v ogenj in v kri; bila je razdeljena med Nemčijo, Italijo, Madžar-sko, Bolgarijo in Albanijo. Mojo Slovenijo so enostavno priključili nem-škemu rajhu, dve tretjini, ostali del so vzeli Italijani in Madžari. Isto pro-ceduro, a še bolj brutalno in divjo, je pretrpela Srbija, ki je izgubila po-lovico svojega teritorija in polovico svojih prebivalcev. Najstrašnejši oku-patorji so bili ustaši, Madžari in predvsem Albanci.

Nemci in Italijani so dali Kosovo Albaniji in hkrati tudi svobodne roke, da delajo s Srbi, kar jim je bilo po volji. Ubijanje Srbov in drugih Jugoslovancev se je začelo že aprila leta 1941.

Ves čas druge svetovne vojne so bili Albanci teh krajev zvesti nem-ški zavezniki in nosili so tudi nemške uniforme. Njihova vojska, imenova-na „Balisti“, je zaigrala krvavo kolo, a žrtve so bili Srbi, pravoslavni, ki so ostali brez vsake zaščite. Da ne govorim o albanskih „S.S. in S.D.“ divizijah.

Torej, križarska vojna ustašev-katolikov in muslimanskih Balistov proti pravoslavnim Srbom, da bi jih v najkrajšem roku popolnoma uničili. Križarska „sveta vojna“ kot v zahodni Evropi pred stoletji.

Ko se je nemška vojska, predvsem „Princ Evgen divizija“, umikala z Balkana, so Balisti enostavno spremenili barvo: preje črni, so postali rdeči, pripeli so rdečo zvezdo na svoje uniforme in klanje Srbov se je na-daljevalo strašno in krvavo. Namesto nemških oficirjev so prišli Titovi po-litični komisarji in enostavno nadaljevali delo Nemcev, Italijanov, usta-šev itd.

Srbski narod je bil takoj po nasilnem prevzemu oblasti od strani komunistov razdeljen na šest federalnih republik in na dve avtonomni pokrajini: Vojvodino, področje Donave, in Kosovo-Metohija. Zakaj? Zaradi česa? Zakaj je Titov komunistični režim obračunal s Srbi in zakaj je dal vse pravice Albancem? Ob prelomu s Kominformom leta 1948 niti eden Albanc ni bil deportiran na „Goli otok“; oni so uživali Titovo protekcijo in ostalih komunističnih „führerjev“!

Ta podli in zločinski režim je hotel na vsak način, da v kali zaduši vsak nacionalni odpor Kralju vernih pravoslavnih Srbov. Toda reakcija nacionalnih Srbov se je kmalu pojavila. Danes se je komunistična partija znašla v slepi ulici; pojavil se je novi nacionalizem, fenomen za komunistično državo. Ta novi nacionalizem dobiva svoje privrženke celo med partijski samimi. Srbom je prišlo do vrh glave, da bodo večni pariži, da delajo za Albance, ki bi hoteli še naprej, da žive od brutalnih tatvin in nasilja. Vsa Jugoslavija mora prenašati ta „muslimanski“ fanatizem, fanatizem in lenobo, toda komunističnemu režimu je uspelo, da natovori Srbom na hrbet vse ekonomske težave in celo tatvine milijonov dolarjev.

Ime Kosovo je tipično slovansko, jugoslovansko, odnosno srbsko. V francoščini ta beseda pomeni „Merle“. Zdi se mi smešno, da bi Albanci dali tej pokrajini srbsko ime, če ne bi bili ti kraji že stoletja srbski.

Po porazu srbske vojske na Kosovem polju leta 1389 je Albanija, majhno in gorato področje, postala otomanska provinca. Albanci so hitro sprejeli muslimansko vero, da bi ostali gospodarji, medtem ko so Srbi ostali verni pravoslavni kristjani. Znašli so se v kleščah med pravimi Turki in Albanci. Ugrabljanja srbskih otrok so bila na dnevnem redu; dečki, da bi postali kasneje janičarji, in dekleta za hareme turških in albanskih begov.

Kot vsi tedanji muslimani, so Albanci postali fatalisti, fanatiki in leni. Cela stoletja so živeli od strašnih tatvin, ugrabljanja, posiljevanja in vseh mogočih drugih strašnih zločinov. Otomanska carevina je favorizirala Albance, čim so postali muslimani. Kasneje so to „muziko“ nadaljevali Nemci, Italijani, ustaši, Tito...

Srbi so po porazu jugoslovanske vojske aprila leta 1941 bili pregnani s svojih ognjišč od strani divjih in nepismenih Albancev, ker so jim Nemci in Italijani dali vse pravice; celo pravico, da ubijajo in mučijo. Kdo bi mogel vsaj približno povedati točno število teh nesrečnih Srbov, ki so morali bežati, ki so bili pobiti, ženske in dekleta posiljene. Par stotisoč gotovo.

Kar se tiče strahu in pretenj sedanjega jugoslovanskega ministra vojske admirala Mamule, da bodo neke tuje sile intervenirale, če jugoslovanski režim ne bo izvedel red in mir v državi, je bolj kot simptomatično. To je poslednja pretnja in „labodova pesem“ za jugoslovanski komunistični režim.

Mislite g. „X“, da bo Gorbačov interveniral, najsi direktno ali pre-

ko Madžarske, Bolgarije in Albanije, da pomiri „neodvisno“ „izvenblokovsko“ državo?

Bistveno Vam govorim predvsem o dvajsetemu stoletju, brez name-na, da Vam dajem učne ure o srbski zgodovini srednjega veka, o dina-stiji Nemanjićev in o Kosovu te dobe, zibelki srbske države, Kosovo je za Srbe in druge Jugoslovane simbol veličine in poraza leta 1889 v strašni bitki s Turki. To je bil šok krščanskega vzhoda in Alahovega sveta.

Sprejmite, prosim, gospod redaktor "X", izraze mojega spoštovanja.

Jeruc Dimitri, l. r.

IZ DRUŠTEV

V zahvalo in priznanje!

V uredništvu in upravi našega glasila „Tabor“ že cela desetletja de-lajo „kulturno tlako“ isti ljudje; brez katerih je vprašanje, če bi sploh imeli našo organizacijo. Zavedati se moramo, da je organizacija brez svojega glasila isto kot hiša brez strehe, iz katere se hitro izselijo stanovalci. Kak-šno je delo in koliko truda, žrtev to zahteva, je nam praktično nemogo-če razumeti. Vsak izvod revije ni samo zbrati tozadevni material, in če ga ni, ga je treba ustvariti, urediti, opraviti potrebno korekturo itd. S tem v zvezi je neverjetno veliko dela, različnih potov v tiskarno ali k sodelav-cem raztresenim po vlemestu; odprava in pakiranje paketov društvom in posameznikom po vsem svetu, odprava na pošto in vse, kar je s tem v zvezi. Vse to zahteva žrtve vseh vrst, od časovnih do finančnih, in kar bo večina bralcev težko razumela, da za vse to niso kriti osebni izdatki ljudi, ki opravljajo to brezplačno delo, in za vse to delo in žrtve ne iščejo in ne pričakujejo priznanja (žal ga tudi ne dobijo), ker to smatrajo za svojo dolžnost do svojih živih in mrtvih soborcev.

Ni mogoče navesti vseh imen teh naših idealistov, saj so v teh de-setletjih „kulturne tlake“ že nekateri pokojni; vsi živi pa že v letih a z mladim srcem ob spominu na tisoče, ki jih že nad 4 desetletja zakriva slo-venska zemlja...

Poleg teh idealistov imamo še dosti drugih po vsem svetu. To so naša društva, poverjeniki in zastopniki revije, ki prav tako delajo „tlako“, povezujejo enako misleče ljudi, razpečavajo revijo, bodisi osebno ali po pošti, in s tem v zvezi izdatke krijejo sami, ali celo naročnino ljudem, ki bi jo lahko krili sami, pa to zanje ni važno, saj — tako nekateri misli-jo —: „Organizacija ima denar“!... Tisti „brihtni“, nekateri pa ne pomi-slijo, od kod naj bi dohodki izhajali, če sami ničesar ne prispevajo za našo stvar; je pa denar za vse drugo, ki drvi v „LEVO“...!

Po revoluciji so komunisti doma mislili: „S pokolom 20.000 Slovencev

smo zadušili sleherni upor in zapečatili ne samo čas in eno dobo, ampak tudi zgodovino!...

Kako bridko so se zmotili! Iz pepela revolucije je oživel ptič Feniks in s svojimi perutmi obudil in spravil k življenju idealiste, ki so s svojim delom odprli pot v dobo prihajajoče objektivne zgodovine.

Vsem živim ali že pokojnim, ki ste ostali kot svetilnik na razburkanem morju časa naše dobe; vsem, ki ste ali še opravljate službo na svetilniku slovenske svobode, iskrena hvala in zahvala. Našli ste in postavili ste največji spomenik našega časa.

Za gl. odbor

Florijan Slak

NAŠI MRTVI

Meseca aprila 1988 je nenadoma umrl g. Anton Krajnik iz San Justa, Buenos Aires, doma iz Škofje Loke.

V mestu Trelew, provinca Chubut, pa je v mesecu maju umrl g. Avgust Iglič, doma iz Ljubljane. Star je bil 66 let.

Oba pokojnika sta bila redna naročnika „Tabora“. Ohranili ju bomo v dobrem spominu in naj jima bo lahka argentinska zemlja!

Obema družinama in ostalim sorodnikom naše občuteno sožalje!

“TABOR”

Dimitrij O. Jeruc

Vse tiše

Na zidu je zastokalo nihalo,
kot neka daljna, nedosežna nada;
o, pridi, vzemi del zaklada,
kar davno hrepenenje je ostalo...

V nemiru gledam žalostno Madono
in v žilah ni več bujnega kipenja;
kolesje staro mojega življenja
ustavlja se vse tiše, monotono...

Vse globlje, globlje, plašno in proseče
strmé oči tja v mrak, ki se razteza;
z menoj zatrepetala je še breza,
ko starka je zažugala grozeče... —

Kanalski otoki pod nemško okupacijo

(Nadaljevanje)

Okupacija

Večina tega dogajanja se je vršilo v času, ko je bil britanski ministrski predsednik Neville Chamberlain, ta, ki se je po tragi-komičnem sestanku s Hitlerjem in Mussoolinijem v Münchenu vrnil v London s kosom papirja v roki in ga predstavil Britaniji in vsemu svetu kot „mir v našem času...“ Zgodovinarji sicer ne pripisujejo cinceanja britanske vlade v vprašanju Kanalskih otokov Chamberlainovemu vplivu, vendar je on sam brez dvoma igral določeno vlogo tudi pri tej zadevi.

10. maja leta 1940 pa je predsedstvo britanske vlade prevzel Winston Churchill in čeprav v tistih prvih dneh prevzema oblasti tudi zanj otoki niso bili ravno najbolj kritično vprašanje in ni mogel preprečiti razvoja dogodkov, se je vendar prav kmalu zavedel tudi tega vprašanja.

Nemška okupacija kanalskih otokov je namreč zanj in za vso Britanijo, predstavljala doslej najhujše ponižanje. Navsezadnje: vojska se je iz Evrope umaknila po težkih bojih in evakuacija sama je bila možna samo zaradi neverjetnega junaštva britanskih pomorščakov, ribičev in športnikov, ki so s svojimi čolni zapluli proti Franciji in dobesedno pobirali britanske vojake iz morja, kamor jih je pahnila Hitlerjeva vojska.

Churchill je torej sprejel odločitev prejšnje vlade, da ne bo nobene obrambe otokov, zdelo pa se mu je potrebno, da sovražnik ve, da so otoki še vedno del britanskega ozemlja; zato je takoj odredil „komando akcije“, ki naj bi imele dvojni namen: ugotoviti dejansko stanje na otokih, obenem pa služiti kot nekaj trening za bodoče izkrcevalne operacije in celo za samo invazijo Evrope, o kateri je najbrž že takrat premišljeval.

Tako je prišlo do vrste akcij proti otokom, v katerih sta po navadi sodelovala le po dva vojaka. Vse so se končale brez posebnega uspeha, razen seveda, da so služile kot dragocen napotek za bodočnost.

Še bolj značilna je reakcija nemškega poveljstva: odgovornost za odstranitev, se pravi za zajetje na otoke poslanih agentov je dodelilo krajevni policiji, britanski seveda, ki je ostala neokrnjena na položaju.

Predsednik Nadzornega odbora na Guernseyu se je ob tem uradno pritoževal nad „neprijetno dolžnostjo“ prijavljanja britanskih agentov, obenem pa ugotavlja, da „ne vidi nobene poti, po kateri bi se dalo izogniti tej zoprn dolžnosti...“ Agenti so prihajali drug za drugim, policija jih je polovila in izročala Nemcem.

Po prvih dveh primerih se je Sherwill, predsednik Nadzornega odbora, z iztihotapljenim pismom obrnil neposredno na londonsko vlado:

„Vojaške aktivnosti te vrste so absolutno nedobrodošle in lahko pri-

peljejo samo do žrtev med civilnim prebivalstvom...“ Prosil je zato, naj bodo opuščene kakršnekoči vojaške akcije na otokih.

Pravega odgovora ni bilo in Sherwill je moral še vnaprej opravljati to „zoprno dolžnost“. Ker so agenti po večini prihajali v civilnih oblekah, jim je Sherwill, ko so se iz enega ali drugega razloga znašli v rokah njegove policije, najprej oskrbel vojaško uniformo, tako, da jih Nemci niso imeli za vohune, ter nato izročil. Večina je končala v taborišču za ujetnike.

Nemci so bili dolgo časa pripravljeni igrati to burko, dokler jim ni zmanjkalo dobre volje in so slednjič poslali v taborišče tudi Sherwilla samega, a je bil že po nekaj mesecih spet izpuščen in vrnjen na otoke, ni pa smel več opravljati nobene uradne funkcije. Istočasno, se pravi ob Sherwillovi vrnitvi iz taborišča, so Nemci tudi vrnili ljudem radio-aparate, ki so jih zaplenili v času, ko je tekla preiskava proti dvema agentoma, za katera so sicer ves čas vedeli, da sta v resnici vohuna, a so jima kljub Sherwillovemu nerodnemu manevriranju slednjič le priznali status vojnih ujetnikov. Med dokumenti nemške uprave na otokih je tudi uradna ugotovitev „Feldkomandature“, da so prebivalci z „veliko hvaležnostjo“ sprejeli vrnjene radio-aparate.

Z zimo 40-41 pa so tudi te akcije ponehale. Teža vojnih operacij se je prenesla na druga področja; nevarnost nemškega vdora v Anglijo je upadala iz dneva v dan.

Pri opisovanju nemške okupacije britanskih kanalskih otokov je treba upoštevati štiri glavne dejavnike:

nemško vojaško poveljstvo;

nemško civilno upravo;

domačo, otoško upravo in slednjič:

haaško konvencijo, ki je, ali naj bi urejevala odnose med temi tremi dejavniki.

Pravice, ki jih je uživala nemška vlada na zasedenih otokih, so seveda izhajale predvsem iz dejstva vojaške okupacije. Otoška uprava je te pravice priznavala s tem, da se je pokorila nemški upravi, vojaški in civilni, ter njene odredbe registrirala na državnem, se pravi britanskem sodišču. Toda: nobeden od obeh „stražmojstrov“ ni podpisal kakršnegakoli dokumenta o predaji in oba sta bila — tehnično — še vedno odgovorna britanski vladi v Londonu. Nemška uprava si s tem ni belila glave: v njenih rokah je bila moč in ta bi lahko vsak hip uveljavila nemško voljo.

Sprva je bila uprava otokov izključeno v rokah nemškega vojaškega poveljstva. To je izdalo čisto enostavno odredbo: otoška civilna uprava nadaljuje svoje delo kot doslej, s to razliko, da mora vse svoje odločbe predložiti nemškemu poveljstvu v odobritev. Vse nemške odredbe morajo biti registrirane, tako da se ne bi mogel nihče izgovarjati, da zanje ni vedel. In slednjič: vsi prestopki zoper te odredbe ali zoper nemško osebje na otokih bodo obravnavani pred nemškim sodiščem.

Versko delovanje je bilo dovoljeno pod pogojem, da se verski obredi ne spremenijo v propagandne sestanke. Duhovščina je smela še vnaprej opravljati molitve za britansko kraljevo družino, državno himno pa so smeli prepevati samo s posebnim dovoljenjem, medtem ko je radio lahko prenašal instrumentalno verzijo. Javne zabave so bile dovoljene, gostilničarji pa so bili opozorjeni, naj ne prodajajo alkohola pijanim ljudem.

(Sledi)

IZ PISEM

Melbourne, 17. 1. 1988

Draga družina "TABOR"!

„Sretno Novo leto 1988“

Mnogo hvale na lijepih remarks za naš SKUP. — Tabor je na višini u vsakom pogledu. Samo nastavite tako i u buduće, da bi utopiju laži i kriminal raskrinkali.

Svako dobro uz iskrene pozdrave

M. Vetna s. r.

Slovenija, 27. 12. 1987

Dragi g. urednik!

Moja pisma so pravzaprav neke vrste potopisi, opisovanje poti v našo „svetlo socialistično bodočnost“. Seveda, trenutno se nahajamo v „prehodnem obdobju“, se pa obzorje zato silno blešči... Raznovrstni Fikreti, Hamdije in Hakije so poroki, so garanti za pravilnost naše poti v socializem. Fikret, zdaj že bivši direktor Agrokomerca je celo dobil za svoj gospodarski uspeh visoko državno odlikovanje: odlikovan je bil „za posebne zasluge in dosežene uspehe pri delu, pomembne za razvoj Jugoslavije“. Nikar se ne držite za glavo, citiral sem samo „Uradni list SFRH“ od 6. 11. 1987.

Sicer pa pri nas tudi glede odlikovanj vlada inflacija: leto za letom naši komunajzarji drug drugemu pripenjajo na proletarska prsa čez 50.000 različnih medalj... Sanje bivših poklicnih revolucionarjev se sicer niso izpolnile — ampak njim se je vsekakor splačalo. Avantgarda našega delavskega razreda se vozi v Mercedesih, stanuje v razkošnih vilah, hodi na lov, se oblači v krzno (baje prednjači tovarišica Mitičeva, ministrica za turizem), obenem pa nas samoupravno vodi v že omenjeno presvetlo bodočnost... Tisti del delavskega razreda, ki ne spada v avantgardo, pa preklinja in štrajka. Pred nekaj dnevi so štrajkali tudi v Litostroju, v bivšem paradnem konju tega režima. Zdaj so že „Titovi zavodi Litostroj“, kot se glasi celotno ime te bankrotirane tovarne, popolnoma na psu. Kako simbolično, kajne? Seveda so naši režimski časopisi naziv „Titovi zavodi“ v

glavnem skrbno zamolčali, pisali so le o Litostroju... Tudi o tem, da so štrajkajoči delavci osnovali novo stranko „Socialdemokratsko zvezo Slovenije“, časopisi molčijo... Slovenijo je zajel ogromen val štrajkov, širijo se kot ogenj, s strehe na streho, od tovarne do tovarne. V železarni na Ravnah je štrajkalo kot 4.000 delavcev. Zahtevajo večje plače, hočejo vsaj toliko denarja, da bi imeli za kruh in elektriko... V dveh mesecih je bilo v Sloveniji skoraj sto štrajkov, oziroma „prekinitev dela“, kot se temu po partijsko reče. Na splošno se — politično vzeto — Slovenija prebujala. Tako je na primer Društvo slovenskih pisateljev poslalo „Odprito pismo javnemu tožilecu“... Med drugim zahtevajo tudi rehabilitacijo obsojencev iz Nagodetovega procesa.

Plačani partijski funkcionarji pa se obnašajo po francosko: kot Marija Antoinetta tik pred napadom na Bastilijo. Obiskujejo raznorazne afriške in azijske države, tihotapijo luksuzne tehnične predmete že kar z državnimi letali in na veliko hodijo na lov. Lov je, kot pravijo, šele v jugosocializmu doživel svoj popoln fevdalen razcvet. Kot nekoč grofje in baroni, tako danes rdeča gospoda pleni bogastvo slovenskih gozdov. Določena lovišča so pridržana izključno visokim funkcionarjem, torej „avantgardi delavskega razreda“. Vse zlate, srebrne in bronaste trofeje je uplenila ista maloštevilna skupina. Te jelenje trofeje — vseh skupaj je skoraj 5.000 — krasijo sto privatnih bivališč rdečih mogočnikov. Kot vidite, ne streljajo samo kozlov... Pa ne mislite, da so se zadovoljili le z lovskimi trofeji, kje pa. Javna tajnost je, da na tisoče umetniških slik in muzejskih eksponatov krasijo privatne sobane najboljših predstavnikov proletariata. Kaj hočemo, tovariši pač žutijo potrebo po kulturnem okolju. Saj končno tudi prašiči baje včasih začutijo potrebo po biserih...

Res pa je, da so postali dosti manj bahavi; greben jim je že precej upadel. To njihovo „znanstveno samoupravno“ gospodarstvo jih je pripeljalo čisto na boben; z Romunijo si delijo častno zadnje mesto v Evropi. In če bo šlo tako naprej, se bo Mikulić lahko preimenoval v Mikuleskuja... Zdaj so iz podstrešja zgodovine privlekli najnovejšo domislico: združevanje v „Socialistično zvezo“. Baje nočejo več biti „partija na oblasti“, ampak zlititi se z delovnimi množicami. Mesijo testo, iz katerega naj bi se kot vampir dvignila nova OF!!! Kot takrat, pred 47 leti, ista stara finta... In spet blebetajo stare, oguljene fraze, toda temu čvekanju danes že dosti komunistov ne verjame več...

Na božični večer (torej na praznik največjih kontrarevolucionarjev, klerofašistov, bele garde in podobne reakcije) so na ljubljanskem radiu vrteli pobožne in cerkvene pesmi: Pastirčki vi, Božji nam je rojen Sin in celo Sveto noč. Svojim lastnim ušesom nisem mogel verjeti... Zdaj, ko so Marxovi in Kardeljevi recepti popolnoma odpovedali, zdaj pa spet vera prav pride. Včasih so na vsa usta trdili, da ni Boga, da je vera „opij za ljudstvo“... ampak časi se krepko spreminjajo... Ne le v radiu, tudi v tisku. Tako je na primer rubrika „Pisma bralcev“ v sobotnih izdajah Dela postala pravi, pravcati „Hyde Park“ različnih mnenj. Baje morajo udbovci

delati nadure, kajti vse te javno izražene misli je treba skrbno registrirati.
Prejmite prav prisrčne pozdrave

Vaš

N. N.

DAROVALI SO

Od 1. 3. 1988 do 3z. 4. 1988

ZA ROŽMANOV DOM:

Austral - A

Vadnjal Ivo	25
Občak Tone	55
N. N., Nemčija	60
Aljančič Vinko	50
Hožozan Vera	20
Dobiček pri kosilu v Rožmano- vem domu 27. 3. 1988	1.578
Dr. Alojzij Stare - cerkvena nabirka pri sv. maši 27. 3. 88	132
V spomin na pok. odbornika Rožma- novega doma Lovra Tomaževiča:	
Čarman Peter	200
Potočnik Matevž	200
Dr. Kociper Stanko	100
Dimnik Dušan	100
Oblak Franc	50
Jenko Janez	50
Korošec Ivan	40
Dolenc Vencelj	20
Inž. Matičič Anton	20
Frančič Ignacij	20
Loboda Marjan ml.	20
Šurman Vera	15
Bras Rudi	10
Kožar Janez	10
Ob smrti Tinke Šušteršič roj.	

Vombergar:

Šušteršič Marjan	50
Šušteršič Janez-Vera	100
V spomin na pok. Toneta Krajnika:	
Dolenc Vencelj	50
(v dol.)	
Petrič Lojze	10

Lampič Filip	25
Stopar Francka	20

TOLSTOJEV SKLAD:

Austral - A

Odbornik DSPB Tabor, Arg. .	45
Občak Franc	100
Cof Emil	100
Brezigar Zoran	100
Mikolič Milena	100
(v dol.)	
Burja Jože	15

TISKOVNI SKLAD TABOR:

Austral - A

Marolt Anton	5
Gutovnik Jože	3
Puhek Ivanka	15
N. N., San Justo	50
Miklič Jože	5
Malovrh Albert	15
Blazinšek Fili	5
Škraba Ivan	3
Medvešček Ivan	5
Vester Franc	3
Šerko Dani	25
V spomin na pok. Lovra Tomaževič:	
Dolenc Vencelj	50
(v dol.)	
N. N., Nemčija	5

SOCIALNI SKLAD TABOR:

(v dol.)

Bizjak Jože	26
Petrič Lojze	10
Omahen Polde	5
Pristavska noč miza 41	15
Primorski večer miza 44	16

V S E B I N A

Mlajšim in nevednim (Stane Pleško)	98
Kanadski major P. H. Barre in Slovenci (F. Slak)	101
Zahvala S.N.O. majorju P. H. Barre-ju	107
Za pravico — Darujte v Tolstojev sklad (Ivan Palčič)	108
Kaznovanje vojnih zločinov v Angliji (grof Nikolaj Tolstoj)	111
Minister in pokoli (grof Nikolaj Tolstoj)	112
Poizvedba	124
Lovru Tomaževiču v spomin (Vencelj Dolenc)	125
Mnenja in vrenja — Kocbekov zbornik (Tone Brule)	128
Krivda in greh (Spomenka Hribar)	133
Za čiščenje pojmov — Resnici na ljubo (Dimitri Jeruc)	136
Iz društev — V zahvalo in priznanja!	139
Naši mrtvi	140
Vse tiše (D. O. Jeruc)	140
Kanalski otoki pod nemško okupacijo (T. N.)	141
Iz pisem	143
Darovali so	III

Cerreo Argentino Sucursal Hurlingham (Bs. As.)	TARIFA REDUCIDA Concesión Nº 1596
	FRANQUEO PAGADO Concesión Nº 2619